

కృష్� శా ప్రీ
బహుకాలదర్శనం

కృష్ణశాప్రీ

బహుకాల దర్శనం

ఓరియంట లాజ్మాన్

ఇంయంట లాజ్మెన్ లిఫ్టుపెడ్

రిజిస్టర్ కార్యాలయం

3-6-272, హిమాయత్ నగర్

హైదరాబాద్ 500 029 (అం ప్ర)

ఇతర కార్యాలయాలు

కామాని మార్కెట్, బల్లార్డ్ ఎస్టేట్, బొంబాయి 400 038

17 చిత్తరంజన్ అవెస్ట్, కంకణ్ 700 072

160 అన్నాపలాయి, మృదుపు 600 002

1/24 అస్ట్ అటీ రోడ్స్, కాత్తుండ్రీ 110 002

80/1 మహాత్మాగాంధీ రోడ్స్, చెంగుచూరు 560 001

3-6-272, హిమాయత్ నగర్, హైదరాబాద్ 500 029

బిల్లు మందిర్ రోడ్స్, వాయ్స్ 800 004

పాటియాలా హాస్ట్, 16-ఎ, అంక్ మార్కెట్, ఎక్స్ 226 'ఎస్

ఎస్ పి గోస్యమి రోడ్స్, హన్ ఇజార్, గుహతి 781 601

© ఇంయంట లాజ్మెన్ లిఫ్టుపెడ్, 1993

ISBN 0 86125 945 9

ప్రమాదా

ఇంయంట లాజ్మెన్ లిఫ్టుపెడ్

3-6-272, హిమాయత్ నగర్, హైదరాబాద్ 500 029

టైప్ సెట్

మాష్టర్ గ్రాఫిక్స్, లక్ష్మికుమార్, హైదరాబాద్ 500 004

ముద్రణా

స్పీడ్ ప్రింట్, హైదరాబాద్, హైదరాబాద్ 500 004

రెండు మాటలు

శ్రీ కృష్ణాప్రేపంటి ఆరియుతేరిన (రచనా) వృష్టమూర్తుల రచనా సంపుటాలకు ముందు ఏవో రెండు మాటలువ్వాయబోవడం చాపల్యంవల్ల గాని, చాతుర్యంవల్ల గాదు అయితే ఈ ప్రయత్నం ఎందుకు? అంటే - ఆయన రచనల మీద ఉండే తెగ ఇష్టం వల్ల, అని జవాబు

ఒకసారి శ్రీ కృష్ణరాయబ్బాసిలయంలో జరిగిన మహాసుభకు హజరయి, శ్రీ శాస్త్రిగారి కారులో తిరిగివస్తూ ఆయనతో అన్నాను - “అన్నగారూ, మీ రచనలన్నీ - రేడియో నాటికలు - ప్రసంగాలతో సహా త్వరగా అచ్చయి ఎప్పుడు వస్తాయా అని ఎదురుచూస్తున్నాం మిమ్మల్ని ‘కృష్ణపక్షం’, ‘ఊర్వాశిప్రవాసం’ - కవిగానే లోకం చాలా వరకు ఎరుగును మీ అద్భుతమైన విధసారస్వత ప్రక్రియలను ఒడుపైన వచనరచనలను లోకానికి చూపి చక్కితం చేయాలి” అని ఊరుకోక, ‘పోనీ కాన్ని రచనలు నాకివ్యండి - నేను చక్కగా వేస్తాను’ అన్నాను శాస్త్రిగారు స్త్రమితంగా - ‘అన్ని సిద్ధం చేశాను త్వరగానే అచ్చనుతాయి చూడండి’ అన్నారు

అని, సుమారు మూడేళ్ళయింది
పుస్తకాలు అచ్చుకాలేదు

అయితే - శాస్త్రిగారి కాలమానంలో మూడేళ్ళంటే మూడు రోజులన్నమాట

తర్వాత మళ్ళీ కలుసుకోలేదు తదుపరి చాలా మార్పులు వచ్చాయి

శాస్త్రిగారు దెవికంగా మౌని అయిపోవడం, ఆయన ఆరోగ్యం ఎన్నాళ్ళకోగాని కుదురువడకపోవడం వగ్గేరా -

మొన్న ఆ మధ్య కులుసుకున్నప్పుడు ఆయన బల్లమీద “బహుకాలదర్శనం” అనే రచనల సంపుటి హరాత్మకా కనపడేటప్పటికి, నా సంతోషానికి మేర లేకపోయింది

ఆయన ఆ సంపుటానికి చ ఇతర కారణాలవల్ల ఆ పేరు చెట్టినా, వాటికోసు ఎదురుచూచే అస్త్రీధాదులయేడల ఆ పేరు అన్వయించి ఆయింది

“బహుకాల దర్శనం” లో - ఒక ఆష్టత ఉండి ఆపేక్ష ఉండి ఆశ ఉండి

బహుకాలానికి ఆయన ఆ “దర్శనం” ముఖ్య అదృశ్యం కాకుండా మా విశ్వేరయ ధృఢసంకల్పింతో శాస్త్రిగారి రచనా సంపుటాలను పరంపరగా ప్రకటించడానికి పూనుకోవడం, ఏనాడో అస్త్రీధాదుల కళ్ళల్లో మెదలిన స్వాస్థానికి సుస్థిరరూపం ఇవ్వడమై, మరింత ఉల్లాసాన్ని కలిగిస్తున్నది

ఇక్కెడ ఒక ప్రశ్న —

ఏమి ? —

శాస్త్రిగారి పుష్టకాల ప్రచురణకు ఎందుకంత తప్పతహ ?

తెలుగుదేశం, రచయితలకు, కపులకు, గౌడ్య పోయిందా?

చేయివిసిరితే, వందమంది !

పుష్టకాలకు కరువా?

విషణిపీధిలో వేలకువేలు

మరి ? —

అక్కెడే ఉంది విశేషం ఈ ప్రశ్నకు ప్రార్థన జవాబుచెచితే - శాస్త్రిగారి రచనాసారాన్ని స్పృశించినట్టే !

శాస్త్రిగారికీ, అంధర్లోకానికి ఉండే అనుబంధం విచిత్రమైనది మొదట శాస్త్రిగారికి లోకం ఎంత ఇష్టమో, అంత అందకుండా దూరంగా ఉండేవారు

లోకానికి లోపల ఆయన మీద ఎంత అనురాగమో అంత విముఖంగా ఉన్నట్టు కనబడేది క్రమంగా రెండు దూష్టులు కడచేటుప్పటికి శాస్త్రిగారు తమ లోకాతీత కవితా గంధర్వలోకంసుంచి ప్రజల్లోకి తొంగిచూడడం ప్రారంభించారు జనత తలయెత్తి ఆయనవేపు ఆశగా చూచింది లోకంలోని ఎత్తులూ, పల్లాలు, విసుగులు, విలాసాలు,

కలశులు, చ్యాషులు, అందాలు, లహంకారాలు, ఆయుస్తు ఎలుగొత్తి
శికిచాయి

ఆన్నింటికీ ఆయున మారుపలికారు ఆ పలుకులో నుంచి
సూటిగా సూన్చుతంగా గేయాలు పరుగులెత్తాయి ప్రసంగాలు
పరిమళించాయి యక్కగానాలు ప్రత్యుషమైనాయి విజ్ఞానం వినోదం
సహస్రముఖాల విచ్చుకున్నాయి

వీటిని ప్రజలకు అందించడానికి అభజబారతి (Radio) చేసిన
సహాయం మరువరానిది

ఇట్లి విశిష్టప్రచయిత రచనలను ఏకముఖంగా చేతిలో పెట్టుకుని
చదివి ఆనందించకుండా సాహిత్యప్రియులు ఉపేష్ట వహించలేరు
అంతేకాదు -

ఆ రచనల సంస్కరం అనన్యాదృష్టమైనది లోకంలోని
కొందరు రచయితలు పురాణవిశ్వాసాలకో, సాహిత్యపోలకో
తాకట్టుపడి ఒకటిపురస్కరించడం వేరొకటి తిరస్కరించడం పరిపాటి

“ప్రిగారు ప్రాచీన నవీన ప్రగతి వాదాల త్రివేణి సంగమం
ఇందులో ఏ ఒక్కటీ నిర్మించే నదిగాని, నిర్మించే నది గాని కాదని
ఆయన తలంపు ప్రతిభావంతుడు అన్నిటినీ చూస్తాడు తనమార్గమేదో
తాసు నిర్మయించుకుంటాడు ఒకరి వెంటపడడం, ఒకరికి ప్రతిధ్వనిగా
మారడం అతనికి కిట్టుని సంగతి ఈ సత్యాన్నే కాళిదాసు మాఱవికలో
లన్నాడు - “సంత సరీక్య అన్యతర దృజంతే మూడు పరప్రత్యయనేయ
బుద్ధి”

చిన్ననాడు మహాకవులు పండితులు అయిన తండ్రి
సేదతండ్రుల సాహచర్యం,

విద్యార్థిదులో అంగ్రేబాపా సాహిత్య కోనిదుడు రఘుపతి -
నాయుడుగారి ఆహార్యకం, బాగా ఎదిగినపీమ్మట రామమోహనరాయల
మంటి మానవతావాదుల అపార ప్రభావం, ఆయుసు క్రొత్తప్రక్కిని
చేంచు కనుకనే ఆయున సాహిత్యంగురించి మాట్లాడేనా, సామ్యవాదం
గురించి మాట్లాడేనా ఉమర్ ఖయ్యము గూర్చి మాట్లాడేనా, ఉపనిషత్తులు
గూర్చి మాట్లాడేనా, ఒక విలక్షణ వాకులై బంగున మ్రోగుతుంది

ఎక్కొందరికి వలె ఆయన రచనకు లోకంలో అస్పృశ్యము ఉంటూ ఏషి లేస్తు, ‘క్షీ అంటూ ఉండాలిగాని, రచయితకు ఉదారం, నీచం అనీ, రఘ్యం జాగుప్పిత మనీ, ఏదీ లేదు అన్ని ప్రతిభాపీంచికతో స్పృశిష్టే మనోషారం అయిపోతాయి’ అని ఆయన మతమూ, అనుబంధమూను

కనుకనే ఆయన ‘పుష్పలావికలు’ గురించి ఎంత ప్రద్రగు చెప్పగలరో, ‘బూట పాలిష్టో గురించికూడా అంత ఇంపుగాను చెప్పగలరు శ్రీ నాథుని కవితారహస్యాలలోకి చొచ్చుకుపోయి చూచినచ్చే, చిన్నారిపోవల ఆటలపొటల్లో కూడా లీనమై పోగలరు కాబట్టి, ఆయన నోటివెంట ఏది వచ్చినా ఎవరో ప్రేరణచేస్తే వచ్చినట్టుకాక, హృదయంనుంచి దూసుకు వచ్చినట్టు కనపడుతుంది

ఇంకో విశేష మేమంచే,

కొందరు రచయితలు ఏదో ఒక రచనాప్రక్రియను అవలంబించి, కృతార్థ లపుతారు మరికొందరు కొన్నిటిని అభిమానించి, మరికొన్నిటిని ప్రయోగాత్మకంగా ప్రాస్తారు అవి సఫలం కావచ్చు విఫలం కావచ్చు నమ్మకం లేదు

రాష్ట్రిగారి విషయంలో మొదట అట్లాగే అనుకున్నాం, ఆయన దుర్గం కవిత మాత్రమే అనీ, ఇంకేదీ ఆయన వల్లకాదనీ, కానీ - ఆయన కవితను మించిన వచనమూ, యుక్కగానాలూ, నాటికలూ ప్రాస్తులోకాన్ని దిగ్గ్రాంతం చేశారు కథ, సవల జోలికి పోలేదు ఆయన రుచే వాటి మీదకు ప్రసరించ లేదేమో

ఉత్తమ రచయితకు ప్రతిభ, వ్యత్పత్తి నమ్మగ్రిగా ఉండాలంటారు కాని, రాష్ట్రిగారికి వ్యత్పత్తికంటే ప్రతిభమీదనే పట్టపొతం అట్లా అని - ఆయన వ్యత్పత్తిని తిరస్కరించిన సన్నిహితాలు చెప్పిదగినంతగా కనపడవు లోకంలో లభిప్రతిష్ఠలైన కపుల కంటే ఆయన వాడిన అపశ్యాలు తక్కువే

ఏతావాతా —

ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యంలో అసాధారణ ప్రతిభావంతుడైన రచయిత శ్రీ కష్టాశ్రి అట్టిపూర్ణి అట్టిపూర్ణి రచనలు లోకానికి త్వరగా సమగ్రంగా

అందాల్ ఆ ప్రయత్నాలో సంకీర్ణ వ్యాసాలు, సాహిత్య ప్రసంగాలు, యాక్షగొనాలు, శ్రవ్య నాటికలు, గెయాలు, ఖండ కావ్యాలు, క్రమంగా ప్రకటితం కావడా ఆంధ్ర సాహిత్యప్రియులకు ఎంతెనా హర్షదాయకమనుకుంటాను ఈ విశ్వోదయ ప్రయత్నానికి ప్రజామోదం ఉంటుందని నా విశ్వాసం

కావలికళాశాల

1-10-65

ఇట్లు
ఇందగంటి హనుమచ్చాప్రి

నాకు తోచిన నాలుగు మాటలు

శ్రౌ స్త్రీగారు ఈ సంకలనానికి - అందులో ఇది చెప్పేదటిటి, తరువాత ఎన్నో వోస్తున్నాయి - నస్తు పరిచయ వాక్యాలు రాయమన్నారు నేను ఆయన్నిగాని, ఆయన రచనలనుగాని పరిచయం చెయ్యడమనెడి బోత్తిగా అపసవ్యం, ఆపందర్శిమున్నా నన్నాయన పరిచయం చెయ్యడం సబబాగాని, ఆయన్ని గురించి తెలుగువారికి తెలియనిదీ, నేనె చెప్పగలిగింది, 'ఏముంటుంది?

అంచేత ఈ నాలుగు మాటలూ మీరు చదవకపోయినా నష్టంలేదు చదివితే చిన్న లాభం ఉండొచ్చు ఆయన తెలుగు ఎంత రుచిగా ఉంటుందో, నా మాట చుప్పుదనం చవిచూక మరింత బాగా తెలుస్తుంది మీకు

నా మీదున్న అభిమానం కొర్కె ఆయన నస్తు రాయమన్నారు అంచేత ఏదో రాయడం తప్ప గత్యంతరం లేదు

అపలు శాస్త్రీగారి రచనలన్నీ - గద్య రచనలూ పద్యరచనలూ పుస్తక రూపంలో వాచింతిరాలని పట్టుబట్టింది కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారు ఏడినిమిదేండ్ర క్రితం, గ్రంథమెట్లోంచి పాత కట్టలు చిప్పడం, ఇవన్నీ చదివి, 'బావగారే' (వెంకటేశ్వరరావుగారే) సంస్కృతించిసంపుటాలుగా విడదీసి అచ్చు వేయించాలని శాస్త్రీగారసడం నే నెరుగుదును వేంకటేశ్వరరావుగారు కొన్ని వ్యాసాలు - "కోవల కొలను" వంటివి- మళ్ళీ మళ్ళీ విని, "వీటిని సంస్కృతించడమేమిటి బావగారూ" ! రాసినవి రాసినట్టు అచ్చుహేసి పారెయ్యక" అనడం శాస్త్రీగారు, 'అలాకారు, ఇందులో చెత్తుచెదారం ధూఢీ దూగరూ - అంతా నిర్మాహమాటంగా లాగిపారేసి, నిగ్గి మాత్రమే అచ్చువేయించాలి ఆ పని మీమీదపెట్టాను,' అనడం కూడా నేనెరుగుదును దురదృష్టవాత్మక అకస్మాత్తుగా వేంకటేశ్వరరావుగారు మనకి దూరమైపోయారు ఈ రచనల ప్రమరణ ఆయన ద్వారా జరిగితే ఎంతో బాగుండేది ఒకటి మాత్రం నిజం ఆయన బలవంతం చెయ్యకపోతే

శాస్త్రీగారు ఈ పని తలచేట్టేవారు కాదు అంచేత ఈ పుస్తకాలు ఆవతరించడానికి ఆయనే కారణం అని చెప్పాలి

ఓ మాటు, ఈ సందర్భంలోనే, ఒక వ్యాసం, “కోవెల కొలను” అనుకుంటాను, నేను చదవడం వేంకచేశ్వరాశ్వగారు చినడం జరిగింది “అబ్బి వచనం కూడా ఏం చెక్కుతారండీ ఈయన!” అన్నానునేను “వెరఫెక్షనిష్టామరి!” అన్నారు వేంకచేశ్వరాశ్వగారు శాస్త్రీగారి రచనాశిల్పానికి అది మంచి నిర్వచనంగానే తోస్తుంది నాకు

శాస్త్రీగారు తన తెలుగును చెక్కుతారు దానికి నగిషీ పడతారు మెరుగు పెడతారు పద్యంలోనూ గద్యాలోనూ కూడా ఆయన అభిరుచి మహా సున్నితమైనది ఆయన మనస్సులో ఎక్కుడో అస్తున తెలుగు భాషకు నమూనా ఏదో ఉంది ఆయన రచనలన్నీ దానికిదగ్గరగా ఉండాలి నన్నయనాటిసుంచి నేటిపరకూగల తెలుగుసాహిత్యానికి రంగూ రుచికల్పించిన తెలుగు నుడ్కారమేకాక, నిత్యం తెలుగు ఇత్తులో వినబడే ప్రాణమున్న తెలుగులో మెలకవలూ అందవందాలూ అన్ని కిలిసి, ఆయన పలుకులో నిగ్గదేరి, పద్యంగానో, పాటగానో, వచనంగానో రూపుదాలుస్తాయి

తెలుగువారిలో చాలామంది శాస్త్రీగారిని కవిగానే ఎరుగుదురు ముప్పయ్యేళ్ళ క్రితం ఆయన రాసిన ‘కృష్ణపద్మం’ ‘ఊర్వశి’ ‘ప్రవాసం’ ద్వారా, కన్నిటి తెరటాల వెన్నెల్లో కంటుక కిరీటధారియై కాశరాత్రి మధ్య తిరిగే నిస్సుహకు అపరావతారమే కృష్ణశాస్త్రి అనీ, కేవలం ఊహా నుందరి ఆయన ఊర్వశిని ఆరాధించే ప్రేమికుడు కృష్ణశాస్త్రి అనీ, వాళ్ళవాళ్ళ మనసుల్లో ఆయన బొమ్మని ఈ రకంగా కట్టుకున్నారు ఎంతో నుంది

ఈ మధ్య ఏడెనిమిదేళ్ళగా ఆయన అతికులాసా అయిన చిన్న పిల్లల అల్లరి చిల్లరి పాటలూ, కొంచెపదాలూ, పల్లెవాళ్ళపాటలూ, కుప్ప నూర్ప పాటలూ, రోడ్ రోలర్ పాటలూ, బంచివాళ్ళ పాటలూ, ప్రీల పాటలూ వంటివి రాసి రేడియో ద్వారా ప్రసారం చేస్తుంటే ఆ బొమ్మకి కొంచెందెబృతగలి, కొందరు నిజంగానే బాధపడ్డారు అయితే కృష్ణశాస్త్రిలో కృష్ణపద్మం రాసిన కవి ఒక మూల ఉన్నాడు మరొక మూల

లోకాన్ని బాగా దగరగా ఎరుగున్న గడసరీ, మనుషుల్ని - అన్ని రకాలవాళ్ళనీ - కొండె చెరుసన్యతే పరిశిలిస్తూ, నాళ్ళాటే ఒచ్చ ఇష్టంతో పడిచేచ్చే సంఘజీవీ, ఉన్నాడు అప్పుండూ ఇప్పుండూ కూడా ఈ రెండో వ్యక్తి బలనంతుడు

ఇప్పుడేం జరిగిందంటే ఆ కాన్ని ఈ లోకజ్ఞుడున్నా కలిసి ఎకబయ్యారు మొదటినించీ అపుతూనే వోచ్చారేమో

ఆ సంయోగం ఇప్పుడు పూర్తయింది ఈ ఖండికల్లో, వ్యాసాల్లో, తానెరుగున్న లోకాన్ని తరచి నడపోసిన ప్రష్టే, ఆ లోకజ్ఞతకు కావ్య రూపం కలిగించిన గడసరీ, ఇద్దరూ కనిపిస్తారు, కలసిపోయి ఒకే వ్యక్తిలా, ముక్కాలా కనిపిస్తారు

శాస్త్రీగారి వచన రచనల్లో సున్నితమైన హస్యముంది ఆ హస్యానికి చెనుక ఒక బరువూ వుంది సప్పుతూ చదువుతాం, దిగులుగా నెమరు వేసుకుంటాం ‘శ్రీరాములు,’ ‘రిడ్డావాలా,’ అందరికన్నా సుబ్బమృవ్య’ ఒకసారిపరిచయమయ్యక, ఇంక మన్ని వోదిలిపెట్టరు ముఖ్యంగా సుబ్బమృవ్య

“సుబ్బమృవ్య” విషయంలో మరీ దిగులుగా ఉంటుంది నాకు ఎందుకంటే సుబ్బమృవ్య అంతరించిపోతోంది ముందు ముందు ఆమె ఉండడానికి వీల్లేదు ఆమె సర్వతోముఖవికాసానికి అవసరమైన ఆ పల్లెటూరిచాదప్పపు బ్రాహ్మణేకం, ఆ సమిష్టి కుటుంబం ఇప్పుడే లేవు రోజులు మారిపోతున్నాయి మనకి ఇష్టమైనవి ఎన్నో పోతున్నాయి “మా ఊరు పోయింది,” “మా ఊళ్ళో వీధి అరుగు,” “కోవెల కొలను,” లాంటి వ్యాసాలు చదువుతుంటే అయ్యా! అనిపిస్తుంది మరి కాస్త వెనక్కిపోతే ప్రబంధయుగమునాటివీ, ప్రభువు లనాటివీ “పుష్పులావికలూ,” “సువాసన ప్రవ్యాలు,” దర్శారులూ, పండిత సత్కారాలూ, పల్లకీలు, ఏనుగులు, ఊరేగింపులు, అన్ని ఏనాడో పోయినాయి తాను ఎరుగున్న రాజుస్తానాలు, తాను చదివిన ప్రబంధాల్లోని సూచనలూ ఆధారంగా శాస్త్రీగారు ప్రబంధకాలంనాట వాతావరణాన్ని పునర్పుణించారు కొన్ని రేడియో ప్రసంగాల్లో, నిన్న మొన్న జరిగిపంత స్పష్టంగా చిత్రించారు నిజంగా ఆ రోజుల్లో ఆయన వర్ణించినట్టుండేదో

లేదోగని, చదువుతుంటే మాత్రం ఇప్పుడు లేదని దిగులుపుడుతుంది అయితే, ‘అయ్యా, మంచివన్నీ పోతున్నాయి, కొత్తగా వొచ్చిన వన్నీ చెడ్డవి, లోకం అంతకంతకే చెడిపోతోంది,’ అని వాపోయే సనాతనుడు కాడు శాస్త్రిగారు ఒక ప్రసంగంలో ఆయన అనే అన్నారు “మా అమ్మ పోయిందన్న విచారం నాకుండటం సహజం అయితే మా అమ్మపోవడం కూడా సహజమే వెనకటివన్నీ మంచివీ, ఇప్పటివన్నీ చెడ్డవీ, అనుకోవడం పారబాలు వెనకటివాటిలో జీవం ఉన్నవితప్పకుండా నిలబడతాయి జీవం ఉన్నవి గనుకనే కొత్తవి పుట్టుకొస్తున్నాయి కవికి పాతవి కొత్తవి అంటూలేవు జీవం ఉన్న అన్నింటితోనూ అతనికి సంబంధం ఉంది పాతవాటితో కొత్తవాటితో కూడా” అని

పోయిన ‘మా ఊరంటే’ ఎంత ఇష్టమో, కొత్త నాగరికతకు చిహ్నంగా వొచ్చిన రిక్కావాలా అహమ్మదన్న శాస్త్రిగారికి అంత ఇష్టమూను

నాకు మట్టుకు ‘ఇద్దరు సత్యవాదు’ లంటే మహాచెడ్డ ఇష్టం 1938లో మొట్టమొదట ఆయన నాకు పరిచయమయ్యారు

అప్పటి నించీ అంటుండేవాళ్ళకి, “శాస్త్రిగారూ! వేదికమీద మీ ప్రసంగాలూ, ఇష్టగోపైలో మీ సంభాషణా, ఎవ్వరెనా రాసివెట్టేవాడుండిఉంటే అపురూపమైన వచన సాహిత్యం తయారయేది, తెలుగులో” అని

అవన్నీ గాలికిపోవడం తెలుగు సాహిత్యపు దురదృష్టమని నాగట్టినమ్మకం

ఆ ధోరణికి బెత్తెడు అటూఇటూగా వొచ్చినవి అప్పుడప్పుడు ఆయన ప్రసారం చేసిన రేడియో ప్రసంగాల్లో కొన్ని ఉన్నాయి అవి కొన్ని ఇందులో ఉన్నాయి మరికొన్ని తరువాతి సంపుటాల్లో వొస్తున్నాయి అంతమాత్రమైనా మనం అదృష్టవంతులం

అసలు ఆకాశవాణి అవతరించకపోతే, తెలుగు సాహిత్యం ఇంత సంపన్నం అయ్యే అవకాశమే ఉండేది కాదనిపిస్తుంది నాకు శాస్త్రిగారిని కదిపింది, రేకెత్తించింది, కూర్చోబెట్టింది, మొహమాట పెట్టింది, బలవంతంగా ఆయనలోంచి అమృతగుళికలు ఇవతలికి లాగింది, ఆకాశవాణి అంచేత తెలుగు సాహిత్యలోకం, ఆకాశవాణికి ఎంతో రుణపడిపుంది

కబర్లు చెప్పుడంలో ఉన్నంత సరదా, కపెత్యుం చెప్పుడంలో లేదు శాస్త్రిగారికి కాగితం మీద కలం పెట్టడమంచే మహబద్ధకం ఆయన చెబుతుంచే ఇంకోకరెవరో రాయవలసిందే అలా తయారైనవే రేడియో ప్రసంగాలూ, నాటకాలూను

ఇంక పాటలు రాయడం ఒక యజ్ఞమే రజని పాడుతూనన్నా కూడోవాలి వివ్యవాధం పీణాన్నా వాయిస్తుండాలి అనసూయా సీతా అలాగపంగీతం వినిపిస్తూనేనా ఉండాలి పాట రావడానికి పదిని మిపాలు మొదలు పదిరోజుల వరకూ పట్టుచ్చు అంతసేపు ఆ సంగీతం ఆయన చెప్పిమీద పదుతూనే ఉండాలి “ఆ విరుపు బావుంది పరిగ్గ అందులో ఇమిడ్ మాట ఎక్కుడో ఉంది వస్తుంది, తొందరపడకు,” అనేవారాయన, పాటైక్కుడన్నా నట్టితే, నిజంగానే వొచ్చేది ఆ మాట వాచినతరువాత, పడ్డ ప్రమ ఫలించింది అనిపించేది అందరికీ

రేడియోకి రాసినా, సినిమాకి రాసినా ఆయన పాటలు సాహిత్యంలో శాస్త్రయతంగా విలిచిపోతాయి “రావమ్మా ! రావమ్మా !” “శాయిరావే తల్లి !” ఇదేమిటి అవేమిటి - ‘శర్మిష్ట’ మొదలుకుని నిన్న మొన్న రాసిన ‘వీడాది పాడుగునా’ ‘వేణుకుంజం’ దాకా ఎన్నెన్ని పాటలు రాశారాయన?

మెత్తని, నోచ్చో కరిగిపోయే తేలిక పదాలతోనే గుండెను పట్టుకు పిండే బరువు బాధా కలకల్లాడుతూ మనస్సుని గంతువేయించే సరదా కులాసా ఎలాగ నింపగలరో ఆయన ఆ పాటల్లో !

ఆయన రేడియో నాటకాల్లో ఎక్కువ భాగం, పాటల చుట్టూ, పాటలకోసం, అల్లినట్టు అనిపిస్తుంది నాకు అంటే మొత్తం ఇతివృత్తాన్ని సాటల్లో ఆలోచించి, మధ్య మధ్య వచనంతో పూరించినట్టు మన ఆధునిక సాహిత్య ప్రక్రియలలో చాలా భాగం ఇతర సాహిత్యాల్లో ఉన్నస్వరూపాలకు అనుకరణలు, కథానిక, నాటకం, నాటిక అన్నీ ముఖ్యంగా రేడియో నాటిక ఒక్క శాస్త్రిగారి రేడియోనాటికలే తెలుగులో పుట్టి తెలుగులో పెరిగినట్టు అనిపిస్తాయి రేడియో ప్రసారంలో ఉన్న అవకాశాలూ, ఇబ్బందులూ, అన్నీ జీర్ణం చేసుకుని, తన ధోరణికి అనువైన ఒక స్వరూపాన్ని ఆయన సాంతంగా తయారు చేసుకున్నారు

ఇది లందరికీ సరిచదె నమూనా కాకపోయినా, స్వతంత్రమైనదీ, తన
కాళ్ళమీద తనునిలండగలిగినదీ ఇపీ రేడియో నాటికలెనా, పీటికి
సాహిత్యంలో ప్రముఖస్థానముంది

ఈ నాటకాలూ, నాటికలూ, పాటలూ, పద్యాలూ, అన్ని ఈ
సంఘటల్లో వొస్తున్నాయి ఏనాడో ఇమన్నీ పుష్టకరూపంలో రావలిన్నవి
ఈ నాటికేనా వొస్తున్నాయని నాకు సంతృప్తి ఆయన రాసిన ప్రతి
అక్షరం పీటిలో అచ్చ పడాలని నా పట్టుదల, నా ఆశక్తుడ

మృదాసు,
25-2-64

పద్మరాజు

కాటూరి వేంకట్చుర రావు గారికి బావగారూ,

నేనేమి ప్రాసినా, ఏమి మాట్లాడేనా వల్లమాలిన
ఇష్టంమీకు నా రచనలన్నీ అచ్చవేయించు
మని మహ ఒత్తిడి చేసేవారు మీరు
మీరుండగా ఆ పని చెయ్యలేకపోయాను
ఇప్పుడు వేయిస్తున్నాను
ఇది “బహుకాలదర్శనం” మొదటిది
మీరు దీనిని అందుకోండి, బావగారూ!
మీ గొప్పతనానికి ఇది తగినదని కాదు-
ఈ క్రేణిలో మొదటిదని! అంతే
మీరు వెళ్లిసోయినా, నన్నా నా వాళ్ననూ
వెయ్యి కళ్నతో కనిపెడుతూ కాపాడుతూ
ఇక్కుడ నాతోనే ఉంటున్నారు మీరు-నాలోనున్నా!
బావగారూ!

పైదరాబాదు

కృష్ణా ప్రీతి

కృష్ణశాస్త్రి కృతులు

బహుకాల దర్శనం
అవ్య తిరునాళ్మలో
తప్పిపోయింది
రిక్షావాలా
మైలురాయి
బూటపాలిష్
అవ్య బస్సున్ ప్రయాళాం
ఇద్దరు సత్యవాదులు

బహుకాల దర్శనం

[బెజవాడ రైల్వేప్సేపను ఫ్లాట్‌పారం దానికి సంబంధించిన కలకలం
దూరాన్నంచి ఒక గొంతు “బహుకాలదర్శనం,
బహుకాలదర్శనం” అంటుంది]

పీరయ్య . అరేయ వెంకన్న, సామాను తీయించి కార్లో పెట్టించు
వెంకన్న . చిత్తం, పీరయ్యబాబూ
పీరయ్య ముందు గపర్చర్ పేట పోనియ్యంటికి, కాస్త స్నానం చేసి,
వొఱ్పు మరమ్మత్తు చేసుకుని మరీ వెడతా కోర్టుకి
వెంకన్న . నిద్దరలేనట్టున్నారు పస్టుక్కాను దొరకలేదేవిటి?
పీరయ్య : పస్టుక్కాను లేదు సరికదా వౌర్చి సంతక్కానులో ఓ పొపుకారు
పక్కిన పడ్డను పాపం, రాత్రంతా నా మీద యిష్టం కొఢ్చే, నా మీదే
వొరిగి పడుకున్నాడు ఆ చెమటా, అతనూ, యిట్లువైపు చెయ్య
కొట్టిపారేనుకోవాలనిపిస్తుంది
శ్రీరాములు . బహుకాలదర్శనం ! బహుకాలదర్శనం ! ఆ, యేవిటి?
యెన్నాళ్ళకూ యెన్నాళ్ళకూ ! యెప్పటిమాటో ! నిన్నా మొన్నా
సంగతా? సరిసారి పీరయ్యగారూ అలాచూస్తారేవిటి? నేనిచ్చె

పోల్చుకున్నాను ఏమ్ముల్ని వయన్న ముదిరినా, తేజన్న యొక్కిడికిపోతుందీ? యొన్నెళ్ళుచ్చినా ఆ నేవళం చూడండి ఆ, యింకా పోల్చుకోలేదు నన్ను (నప్పుతాడు)

వీరయ్య . యొక్కిడ కలుసుకున్నామండి మనం ?

శ్రీరాములు చివరకు అంతపరకూ వచ్చింది యా శ్రీ రాములుగాడి గతి వీరయ్యగారే పోల్చుకోలేకపోయారన్నమాట నాన్నగారి నడగండి పేరు అవి

వీరయ్య : నాన్నగారి పేరు శరభయ్యగారు

శ్రీరాములు (నప్పుతాడు) పరిసారి నా పేరు నాన్నగారికి చెప్పమంటున్నా గానీ, నాన్నగారి పేరు నాకు చెబుతున్నరా? రేపు నావేరే నాకు గ్యాపకం చేస్తారు

వీరయ్య . నాన్నగారి నెలా యెరుగుదురు ? నాన్కో ఆపరేషన్ రోజుల్లోనా?

శ్రీరాములు : రండి, అలా దారికి రండి, ఆయన్నెరగనివాళ్ళు అఖండాంధలో లేరు ఇహ నా సంగతా? ఆయనా, నేనూ కలిసి

వీరయ్య కడలారు జైల్లో పుండేవారా?

శ్రీరాములు పూరికే పుండడడంకాదు ఒత్తె నిమిషం వదలకుండ రామలక్ష్మణుల్లాగ, జంటనగరాల్లాగ పుండేవాళ్ళం. జైల్లో రోజూ నేను వండడం, ఆయన తర్వాతి పనీ

వీరయ్య (కొంచెం నప్పుతూ) అంటే తినడం అనా?

శ్రీరాములు అదిమాత్రం తక్కువపనా? 'రామయమంత్రి భోజన పరాక్రమం' అని పూరికే అనేశాడా మహాకవి అయినా నేన్నదాని కదా అర్థం వీరయ్యబాబూ ఆయన్ని కింద అడుగెట్టనిచేస్తాడ్దా అని !

రాజసింహని కంరాన ప్రాణముండ అన్నట్టు, నేను బ్రతికుండగా ఆయన్ని వేతెత్తనిచేస్తాడ్దా? నో, న్నో జైల్లో భోజనం అయాక, నేనేదైనా గ్రంథం చదవడం, ఆయన హాయిగా కట్టు మూసుకుని వింటున్నట్టు

వీరయ్య (సత్యుతూ) నిద్రపోవడవూనా? క్రమంతా మీదందురూ యొప్పుడూ

శ్రీరాములు: ఆ తప్పకుండా, క్రమంతా ఈ శ్రీరాములుదీ, సాఖ్యమంతా శరభయ్యస్తుది వే నాట? ఏంచేతకాదు? కాని, వీరయ్యబాబూ! నువ్వు (కొంచెం నవ్వి) నువ్వనేస్తున్నా, నాన్నగారు గ్యాపకం వచ్చి అనేనేస్తున్నా

వీరయ్య: అనండి నన్నులాగే అనండి

శ్రీరాములు: ఆ అనేస్తా అన్నా? అన్నా అంటాను అలాగే అనేవాళ్ళి ఆ రోజుల్లో అప్పుడేంతకంచే చిన్నవాడివి మరీ వీరయ్య. (సత్యుతూ) అవును, ఇదివరకంచే చిన్నవాళ్ళాయంటా ననుకుంటాను

శ్రీరాములు అలా అనకండేం? అది అష్టమానమూ అందరి విషయంలో రెటుకాదు కొందరు మొదట పెద్దవాళ్ళయి, క్రమక్రమంగా పసివాళ్ళయి పోతారు వీళ్ళు పోరతికర్పారం వతు మరికొందరు మొదట చిన్నవాళ్ళుగా వుండి, దరిమిలాని ఉవ్వేత్తుగా పెరిగిపోతారు వీళ్ళు ఆయకుడుం బాపతు ఇహ కొందరు చప్పగా అణిగున్నబ్బుండి, గాలిపోసుకుని గుండుంగా లాపుగా పెరిగిపోతారు వీళ్ళున్నారే, వీళ్ళు రబ్బరు బెలూను తాలూకు నువ్వో, రాజు బహదూర్, నాన్నగారిలాగా, అప్పుడూ, యిప్పుడూ, యొప్పుడూ పెద్దవాడివే కనక వీరయ్యబాబూ! నువ్వెప్పుడూ ధర్ష్ట క్లాసులో ప్రయాణం చెయ్యకేం? అజ్ఞాసి నేను సహించలేను

వీరయ్య: ఏం జెయ్యమండి? ఒహప్పుడూ

శ్రీరాములు వొహప్పుడూ లేదు, గిహప్పుడూ లేదు, ఒప్పుకోను నేనంతే, నా చేతిలో చెయ్యి చెయ్యి ‘వార్ష, ధర్ష్ట క్లాసులో ప్రయాణం చెయ్యను’ అని కావలిస్తే స్పెషర్ బ్రెయిన్ వేయించుకో నేను ఎత్తుకు తిప్పిన మా శరభన్నయ్య కొడుకు మీద, హయ్యయ్యా మలపగేడ వొహడు చింతపండు బస్తాలా మీద వొరగనా? వీల్లేదు

వీరయ్య (నవ్య) ఫరహలేదులేండి ఏం జెయ్యం?

శ్రీరాములు అదీ నిజమే మరీ వెనుక నేనూ, నా భార్య యిలాగే ప్రయాణం చేస్తున్నాం కాళ్ళనపారీవాళ్ళం కనుక ధర్మక్కానులో భార్యభర్తలోకాగైరు యిద్దరు వాళ్ళచుట్టుకొలత ఎక్కువ అంచే వాకరిచుట్టు వొకరు నడిపై వాళ్ళకానాటికి వ్యాయామం సరిపోతుంది ప్రెయిను కొంచెం కదలదమేవిటి, ఆ వూపుకి భర్త నా వొళ్ళోనూ, భార్య మా ఆవిడ వొళ్ళోనున్న గారాంగా పదుకుని నిద్రపోయారు మాకు చంటపేల్ల లేని సరదా తీరింది అయితే ఉదయాన్నే ప్రెయిను దిగడం మాత్రం కష్టం అయింది వొళ్ళ మాలీసు లేకండా అది మా ఖర్చుం నీ కేమయ్య? మహారాజువు! అది సరేగాని, నికెందరు పిల్లలు వీరయ్యభాబూ!

వీరయ్య . ఒక పిల్లవాడు, ఒక పిల్ల

శ్రీరాములు వేర్లేమిటి?

వీరయ్య . అమ్మాయి వేరు రూస్తీ

శ్రీరాములు : భేష్ వీరహారి వేరు పెట్టావు అబ్బాయి వేరు? తాంతియాతోపీ యేనా లేక నాన్నగారి వేరు పెట్టావా? మాడాలయ్య నీ పిల్లలిన్ వోసారి

వీరయ్య రండి, నాతో మా ఇంటికి

శ్రీరాములు రాసువద్దును, అయితే తొందరగా రాజమండ్రి వెళ్ళాలి నా టిక్కట్టు, సామానుతో నహా, మా కేశవులు- మా బావమరిరిగాళ్ళండి- ముందుగా ప్రెయినెక్కేశాడు అది కదిలింది, నేనిలా పుండిపోయాను

వీరయ్య . అయ్యా! నేను మీకు రాజమండ్రి టిక్కట్టు తెప్పించనా? చూడు, వెంకన్నా నువ్వు వెళ్ళి అలా ఆలోచిస్తారెందుకూ?

శ్రీరాఘులు అహా! రాజమండ్రిలో దిగునా, తిన్నగా వాత్సేరుకే పోనా అని

వీరయ్య . పోనీ మీరేడనుకోకపోతే ఈ పదిపేనురూపాయలు

దగ్గిరుంచండి, నాస్నగారివంటివారు కదా

శ్రీరాములు అ లా గే మ రి

వీరయ్య నాకు కోర్టుకి బైమయింది, వెళ్ళాస్తా

(జోతు వప్పుడు రగ్గరగా వష్టవ్వు రెండు గొంతులు)

శేషమ్ము కాదో, సుబ్బమ్మా! కామి ఎళ్ళికి అయిదువేలు పోకాం
సుబ్బమ్ము : అయితేనేమే చేషమ్ముదినా! సూరిగాడి పెళ్ళికి వదివేలు
లాగేరుకాదే అయిదువేలు మిగులు ఆ పెళ్ళప్పుడు అమలాపురం
అమలాపురం అదేగోల వియ్యంకుడు వెంకటేసుర్రుగారు డబ్బు తేలేక,
గిజిగిజ లాడేడని, యిప్పుడు మళ్ళీ రాజమండ్రి పెళ్ళిలో

శ్రీరాములు బహుకాలదర్శనం! బహుకాలదర్శనం! చేషమ్ముక్కియ్యా!

ఆ! యేమిటి? యేన్నాళ్ళకూ! యేన్నాళ్ళకూ! యేప్పటిమాట?
అబ్బో, నిన్నా మొన్నా సంగతా?

శేషమ్ము యేవరు బాబూ? మరచిపోయాను వెర్రిమోహన్ని

శ్రీరాములు అందుకు సందేహమా? అప్పునుమరీ? నువ్వులా అనవలసిందే
ఆ బెట్టు యింకా పుండవలసిందే మీరు మగపెళ్ళివారాయెను మేము
అడపెళ్ళివారమాయే

శేషమ్ము ఏ పెళ్ళిబాబూ?

శ్రీరాములు . వెంకటేసుర్రు మా మావయ్యంట్లో అమలాపురంలో

శేషమ్ము సూరిగాడిపెళ్ళా? నాగమణి, వాడి పెళ్ళాం

శ్రీరాములు . ఆ నాగమణి వరసకి నాకు మరదలు అయినా నన్ను

సుప్యు పోల్చుకోలేవు పెళ్ళిలో నా డూయటీ హమేషాగా వంటపందిట్లో

సుబ్బమ్ము : అప్పును సూరిగాడి పెళ్ళిలో చూసినట్టుంది

శ్రీరాములు భేష! పోల్చింది భూషమ్ముదిన, చేషమ్ముక్కియ్యా

సుబ్బమ్ము : నా వేరు భూషమ్ముకాదు

శ్రీరాములు కాకపోతే మించిపోలేదు ముఖవైఫిరి చూస్తే నిన్నులా
పిలవాల్పునిపించింది వౌదినా

సుబ్బమ్మ యితగాడవదేవ్, యిలా మాట్లాడుతున్నాడు?
శేషమ్మ వెంకటేసుర్రుగారి మేసల్లుచ్చై సుబ్బమ్మా! చనుపుకొద్దీ
శ్రీరాములు : వరసకు వాదినపు కాబట్టి అలా అన్నాను సుబ్బమ్మెద్దినా!
నాతప్పుక్కామించుని మగవెళ్లివారి తరుపునా, యావత్త అమలాపురమూ
కోసేమా తరుపునా అడుగుతున్నాను

శేషమ్మ . పాపం యావుకోకి, అంతలా దేముళ్లాడుతుంచే
శ్రీరాములు చేషమ్మక్కియ్యా! గ్యాపకం పుండా? ఆ పెళ్లిలో
మమ్మల్ని-అడపెళ్లివారిని-మీరు మహాయేడించేవారు వడ్డల్నిప్పుడు
వోనాడు అప్పుడాలు లేవనిపించాలని ఆడపెళ్లివారు తినడం మొదలు
పెట్టారు అప్పుడాలు విరుస్తానపులుతుంచే, అమలాపురం యావత్తా
రాచ్ రాచ్ ఫెటీఫెటీమని కొంపలంటుకున్నట్టు ప్పుడు అందులో
మగపీసుగుల దేమి తిండీ, మీదిగాని వాప్పుకుతీరపలసిందే ఆరోజున
సుబ్బమ్మెద్దిని చూడాలి - పంచటి యుద్ధంలో నాయకురాలిలాగా,
సరకాసురవధ సమయంలో సత్యభాములాగ

సుబ్బమ్మ : యిదేవిటే, యితగాడు నన్ను పట్టించాడూ?
శేషమ్మ పాపం, వాదిన వరస కారుటే! చదువుకున్నాడు కూడా!
శ్రీ రాములు చేషమ్మక్కియ్యా! ఆ విందురోజున వియ్యపురాలి
పాట పాడింది ఆ పిల్ల ఎవరు ‘విసురుకొనుచు వచ్చేను వియ్యపురా
రొడ్డునలకు అంటూ పాడింది?

శేషమ్మ . మా పెద్దమ్మాయి సీతాలక్ష్మీ
శ్రీ రాములు సీతాలక్ష్మీ! భేషయిన గౌంతు పత్రిరాట్లం! కంయిమని
శాక్షరీ కూతలాగ సీతాలక్ష్మీకి పిల్లలా?

శేషమ్మ . ఆ అయిదుగురు యిహాలు బాబూ

శ్రీ రాములు చెప్పే అయిదుగురు అనగూడదు దిష్టి కొడుతుంది
'రొండుకావిశ్వ కొమ్ము' అనాలి సుబ్బమ్మెద్దినా నీకు?

సుబ్బమ్మ : చాల్లే

శ్రీరాములు : చాలో, లేదో మా అన్నయ్య చెప్పాలి ఆ చంకని పిల్లాడు కూడా నీ కొడుకేవా?

శేషమ్ము : ఆ !

శ్రీరాములు : భేవ్ ! కంటే కట్టమూసుకుని కనాలి పిల్లలిన్న గంధారిలాగా సుబ్బమ్మెన్నుడినా, నీకు యూ శ్రీ రాములు వమస్తరిష్టన్నాడు అయితే చేషమ్ముకృయ్యా! టెక్కిట్టుకొన్నారా? లేకపోతే వేను తెస్తా రెండు పెద్ద టెక్కిట్టుల్లా, ఆరు చిన్నవీనా?

శేషమ్ము : అవునన్నయ్య ఆ ! కొన్నాం

శ్రీరాములు : రాజమండ్రిలోనే దిగుతారా? బండిలో యెక్కించి కూడా వద్దును గాని, ఆడవాళ్ళ కంపార్ట్మెంటులో నన్నెకృతివ్యరు అక్కరాలు తెలియనట్టు యెక్కి కూచుందాం అనుకున్నా, తలపుమీద ఆడమనిషి బొమ్మ గూడా అపోరించారు

శేషమ్ము : ఫరవాలేదన్నయ్య, మేం వెక్కుతాం

శ్రీరాములు : అధో, అందుకోసం గాదు తర్వాత మా వేంకటేసుర్రు మాయయ్కి తెలిస్తే చివాట్లెట్లడూ? తనితో చెప్పు చేషమ్ముకృయ్యా “యిలా శ్రీ రాములు వెట్టేపరుసూ బెజవాడ్సైష్టెస్సో పాగొట్టుకున్నాడూ తర్వాత యెరుగున్న వాళ్ళవరిదగ్గరేనా డబ్బుచ్చుకుని వస్తాన్నాడూ” అని

శేషమ్ము అలా యెందుకు సీరాములన్నయ్యా! సుభ్రి, నీదగ్గరెంతుందే?

శ్రీరాములు . యెంతున్నా నాకొద్దులేద్దు, పాపం

శేషమ్ము : అలా కాదు, అక్కడపుచ్చుకుంటాంలే, సీరాములన్నయ్యా సుబ్బమ్ము ఆరు రూపాయలుంది

శేషమ్ము : ఇదిగో అన్నయ్యా! ఆ ఆరున్నా ఈ మూడు తామ్ముదిని తీసుకో మరిపరిగెత్తూ రెల్సుందేమో, టెక్కిట్టుకొనుకృ-

శ్రీరాములు : అలాగే అక్కయ్యా! వేను మళ్ళీ రాజమండ్రిలో కనబడతాను, మగాళ్ళ బండిలో ఎక్కుతాను ఇదిగో ! పిల్లలిన్న

తోంగిచూడనియ్యకండి కిటికీల్ నుంచి

[బెయిను వచ్చిన పశ్చాదు, కూతల సందడి]

శ్రీవిషాపరావు ఒరేయ్ చెంచురామయ్యా! ముందు కావలిలో దిగి సుబ్బకృష్ణయ్యని తీసుకుని నెక్కు బెయిన్ లో మద్రాసు పోదాం చెంచురామయ్యా : సరే

శ్రీరాములు • బహుకాలదర్శనం! బహుకాలదర్శనం! యొన్నాళ్ళకూ యొన్నాళ్ళకూ! యొప్పటిమాట! అబ్బో, నిన్నా మొన్నా సంగతా, చెంచురామయ్యా!

శ్రీవిషాపరావు • అయిందా పలుకరించడం? మేం మాట్లాడుతుంటే విన్నాపు కాబట్టి ఏడు చెంచురామయ్యని నీకు తెలిసిపోయింది నన్ను పోల్చుకోలేవు గాబట్టి, నా పేరు శ్రీవిషాపరావు మేము కావలిలో దిగి, సుబ్బకృష్ణయ్యని తీసుకుని మద్రాసు వెడతాం ఇంకా మాసంగతులైనేవా కావలిష్టే, ముందే చెప్పేస్తూ నీకు తెలియదు కనుక

శ్రీరాములు (జనాంతికంగా) నీ అమ్మకడుపు బంగారం గాను! నువ్వు అసాధ్యాడ్లా పున్నావే ఈ చెంచురామయ్య ఏం జేస్తుంటాడు నాయనా, శ్రీవిషాపరావు?

శ్రీవిషాపరావు పద్యాలవీ రాస్తుంటాడు

శ్రీరాములు • వార్డు బాబూ వార్డు మాన్చించెయ్యాలి వెంరనే ముదిరితే మహాకృష్ణం తనే రాగం అవీషెట్టి చదువుతాడా అభినయిస్తూ? చెంచురామయ్య ఎవడో మహాసరదావాళ్ళా పున్నాడు నువ్వేరుగుదువా యుతన్ని?

శ్రీవిషాపరావు : యొరుగుదునని అతనికి తెలియదు

శ్రీరాములు . యొక్కడెరుగుదువు బాబూ నన్ను?

శ్రీవిషాపరావు . రాజమండ్రీలో, బెజవాడలో, కాకినాడలో, విశాఖపట్టణంలో ఎక్కుడబడితే అక్కుడ; స్టేషను దగ్గర, బస్సప్పాండుల దగ్గర ప్రస్తుతం నీకు వచ్చిన చిక్కేస్తి? పర్సి పారేసుకున్నావా?

భార్యకి పురుడొయ్యాలా? పిల్లాడికి వదువా?

శ్రీరాములు : నాయనా! అన్ని కూడొచ్చాయి యిప్పుడు ఇప్పుడే వాస్తా అలా వెళ్లి

చంచురామయ్య ఒహో! యెరుగున్నట్టు పలకరించి, యేదో సాకు చెప్పి దబ్బు దండుకునే బాపతా? ముసలి ముండూకొడకు అసాధ్యుళ్లా పున్నాడే ఆ దిక్కుమాలిన మంచి మొహంపెట్టి

శ్రీవివాసరావు : అలా అనకు అతన్ని అతనికథంతా వీకు తెలియదు ముప్పయ్యేళ్ల క్రితం, దేశంలో అతన్ని ఎరుగిని వాళ్లు లేదు నాన్ కో ఆపరేషన్ రోజుల్లో, ఆస్తి పోగొబ్బుకొని, దెబ్బలుతిని, జైల్లుపెడి, అలుబిడ్డలూ తానూ మిగిలారు యిప్పుడు పూట గడవడం కష్టం అతనికి తానొక్కుడే అయితే హాయిగా చచ్చిపోయుండును పెళ్లం బిడ్డల కోసం యిదంతా

చంచురామయ్య అయితే ఇలాంటి దగ్గాకోరు పనులెందుకూ? దొంగవేపాలు

శ్రీవివాసరావు తక్కువవాడు తక్కువ మోసం చేస్తే, అది దారుణమైన నేరం ప్రభుత్వాలా, ప్రముఖులూ చేస్తే, అది రాజకీయ తంత్రం, మంత్రాంగం, చిన్నవాడు చిన్న అప్పుచేసి యెగేస్తే వాడికి కార్కార్డు లేదు భగవదీతలో క్లోకాలు విసురుతూ మధ్య మధ్య ప్రార్థనలు చేస్తూ లక్షలు రుణం చేసి యెగేసి నిక్కేషంగా గౌరవంగా చెలామణి అపుతుస్సువాళ్లు నెరుగుదుము అయితే శ్రీరాములా! ఇలారా

శ్రీరాములు (దూరంనుంచి) వస్తున్నాబాబూ!

శ్రీవివాసరావు ఇప్పుడు దేనికోసం చండాలు వన్చాలు చేసుకుంటున్నావు?

చంచురామయ్య అంటే యిదివరకు వేటికోసం చేశాడు?

శ్రీవివాసరావు. ఇదివరకాకసారి కనబడ్డప్పుడు ‘ఇప్పుడేం జేస్తున్నాను శ్రీరాములా, అంటే ‘శీహరు భూకంపానికి చండాలు నేకరించుకుంటున్నాను’ అన్నాడు ఆ తర్వాత గోదావరి పరద

బాధితులకి, అలాగే భగవంతుడికైనా ఆతని మీద దయుంది కాబట్టి ఏ వరదో, భూకంపమో మాస్తున్నాయి

శ్రీరాములు • యేంజెయ్యను బాబూ ! ఏదో అలాంటిదే చూసుకుంటున్నాను ఏం అలా చూస్తున్నావో ? నీకూ కోపం వచ్చిందా నా మీద?

శ్రీవివాపరాపు నాకెప్పుడూ నీ మీద కోపం రాదు ఇదిగో పదిరూపాయలు, నువ్వో పది తీయరా చెంచరామయ్య వెళ్లిరాయా? మళ్ళీ ఎప్పుడో?

శ్రీరాములు : (గద్దదికతతో, కళ్పంట నీత్ను వచ్చినట్లు) బహుకాలదర్శనం!

అవ్య తిరునాళ్లులో తెప్పిన పోయింది

మూ అవ్య నెరగరూ మీరూ, అవ్యని? హయ్యా! సుబ్బమ్మవ్యని?
మాపూళ్లో ఆవిష్కారి యొరగనివాళ్లేరే! అనలు వూరంతా
అవ్యనే పిలుస్తారావిష్కారి కొర్దిమంది ‘సుబ్బమ్మవ్యగారూ’ అని కూడా
అంటారు ఆవిడకి కోపం వచ్చినప్పుడు, ‘ఆఆఆఆ’ యొవరా అవ్య!
సువ్యనాకేడవతాపురా? చప్పే దెయ్యిడవతాపుగాని! అని గద్దిస్తుంది;
అప్పుడు చటుకుస్తన నర్చుకుని “సుబ్బమ్మగారూ” అంటారు
ఒక్కొక్కిప్పుడు, “సుబ్బమ్మగారూ” అని పిలిస్తే, ‘పోరి గాడిదా!
వేలెడంత లేపు, బొడ్డుకోసి వేరెడతాపురా నాకూ!’ అని దులిపేస్తుంది;
వెంటనే దిర్చుకొని “అవ్యగారూ!” అంటారు

విదయితెనేం? ఆవిడంటే అందరికీ యిష్టాడే, అవ్యంటే
అపును అందరికీయిష్టాడే మరీ! వాళ్లకేం పోయింది యిష్టం

గాక! యెప్పుడో కనిపిస్తుంది వాళ్ళకి కనిపించినప్పుడు యంచక్కా కుశలప్రేశ్వరులూ అనీ వేస్తుంది సావెతల్తో సాతాళించి కబుర్లూ కథలూ చెపుతుంది, మాంచి ఫారమ్లో పుంటే - అంటే వాడువులో పుంటే పాటలు పాడుతుంది, పాటు పాటూ అనీ ఆ కాస్సేపూ వాళ్ళకి కులాసాగా పుంటుంది వింటారు పోతారు, వాళ్ళకేం? రాత్రి పగలూ ఆవిడతో యుంట్లో పుండే వాళ్ళం, మేం వేగలేక వస్తున్నాంగాని!

అన్నట్టు - అవ్యంటే మీరెగరన్నారు కదూ సుబ్బమ్మవ్వని ఆవిడ మమ్మలైన్నెలూ యేండిస్తుందో చెప్పేముందు, ఆవిడ రూపురేణలూ ధోరణి మీకు తెలియద్దూ? అసలు మా అవ్యంటే, మా నాస్సగారి మేనత్త ఆయన్నాలూకు అయిదెకరాల పాలవూ, అప్పారం లోగిలీ వ్హిరా ఆస్తితో అవ్యకూడా నాకు సంకమించింది మానాస్స మేనత్తంటే దాదాపు డెబ్బియ్యేళ్ళపై మాటగదా అయితేం? నడుం నిటాగ్గ కదురులా నిలబెడుతుంది యిష్టం లేనప్పుడు మాత్రం తెలుగులో ‘ప’ ఆక్రంలేదూ ‘ప’ దానిలాగా వొంగిపోతుంది తరచు కంరం రైలు గంటలాగా గణగణా మోగించేస్తుంది, యిష్టంలేనప్పుడు పీలగా మూలుగుతుంది ఈమధ్యకొంచెం చెడ్డె, గెద్దచూపులాంటేది అవ్యచూపు అయితే పట్టమాత్రం తీయించేయ్యడవో రాలిపోవడవో జరిగింది వ్హాటే వ్హాటై పన్ను మాత్రం - ముందుది-కిందపెదవిమీడకి వొంగి, అక్కిడకాలాది, మాట్లాడుతున్నప్పుడు రవ్వంతె తలాడిస్తూపుంటుంది అది అందానికాక్కాబోలు పుంచేసిం దవ్వ మా యింటికొచ్చిన వో పెద్దమనిషి - అప్పస్తున్నాస్తుర్ని మాంచి కవిగూడా-అయన్ క నారన్నాడూ చెమత్కారంగా “ప్రెపంచంలో యే ప్రెభుత్వయ్యా చెయ్యలేనిపని సుబ్బమ్మవ్వగారు చేసిందండీ! వాకేవ్హాటి తప్ప యేపన్నా లేకుండా చేసిందీ!” అని అయితే, అవ్య మాట్లాడుతుంటే మాత్రం అతి స్పష్టంగా తెలుస్తుంది

కొందరు పట్టులేనివాళ్ళ నోరు లక్కిపీడతలాగా డౌల్లగా

పుంబుంది మాట్లాడుతుంటే ఏం తెలిదు రొచ్చులో నడుస్తున్నట్టు పుసుకూ పుసుకూ గాలిపోసుకుంబుంది; అంతే, పాత రబ్బురు బొమ్మ కడుపు నొక్కితే చెప్పుడైనట్టు అవ్యలాగాదు

అయినా వో లోపం పుంది అవ్య మాటల్లో ‘ప’ ‘ఫ’ అని పలుకుతుంది ‘తప్పా’ వప్పా’ చెప్పా’ అంటుంది ఆ వొంటిషమ్మవల్ల

అసలు అవ్యదీ-మాపుబ్బమ్మవ్యదీ- పెద్దజాతియనాయకుడి పుప్పాయసథోరణి అయితే అవ్య తెలివిగా మాట్లాడుతుంది వోసారీ, పుప్పాసాల్టో దేశాన్నంతనీ తలదిమ్మక్కిప్పించే వో పెద్దమనిషి మాయింటి కొచ్చాడు ఆయన సభలోనేగాక సభయివతలగూడా సభలో అంతా మాట్లాడతాడు మాయింటి కొచ్చిన పదినిముషాల్లో మొదలెట్టాడు ప్రసంగం మరి పదినిముషాల్లో అవ్య కలుగజేసుకుని రంగస్తలంలో విరగబడింది ఆయనగారు తోకబోంచి, నాటికీ నేటికీ అవ్యకి ‘నమస్తే’ అంతే ! ఆవిడ సన్నిధానంలో వోరువుడు

వెనకటికి వో కవిగాడు చెప్పినట్టు ‘నిప్పుల, నీళ్లను, చ్చేడుప్పిళ్లను, తీర్మాల, తిరునాళ్లు త్రిప్పులంను’ గడిదేరి గడ్డకట్టిన ఘంటం అవ్య, పెళ్ళికి కాస్త ముందో వెనుకో పోయాడు పెనిచిటి డెబ్బెయేళ్లపైని యేకధాటీగా అంటే యేకటాకీని వెధవ్యరాజ్యాన్ని పరిపాలించి పారేసిన రాణిబహద్దర్ గడ్డజబ్బాచారిణి యాక్కిడెంట్, అంటే ఏ కారో రెలో కలగజేసుకుంటే తప్ప మార్గండెయాది చిరంజీవుల లిస్టులో మనిషి మా అవ్య

నాలుగ్గంటలకె లేచి తొలికోడిని లేపడం, తలుపులన్నీ తెరిచిపారేసి పాచిపనులూ అవీ చెయ్యడం, చెంబులూ గిన్నెలూ చెప్పుళ్లు చెయ్యడం, స్నానం చెయ్యడం, పత్తి రాట్లంలాంటి కంరవెత్తి ‘ప్రాత స్నృరామి’ వగెరా శ్లోకాలు చదవడం, మా నిద్దభ తగలెయ్యడం- ఇలాగ రోజంతా జరిగే తంతును గూర్చి అట్టే చెప్పడం నాకిష్టంలేదు ఈ వివరాలుకూడా మీకు చెప్పకపోదును కాని మీ కోసాదే చెప్పా

యదంతా అవ్య ధోరణిలో చెప్పవలసివ్వాస్తే యెప్పుడైనా అవ్య యెదరయితే 'చప్పువ తప్పుకొని మీరు దాటిపోవచ్చని' అంతేగాక ఇవన్నీ చెప్పేగాని, మేం వావిడతో యెలావేగిపోతున్నావో మీకు తెలీదనీ గూడా యిన్ని విపరాలిచాగ్ మీకు ఇంట్లో ముమ్మల్ని ప్రతిషుడియూ యెడిపించే పనుల్ని గూర్చి నేను చెప్పనే లేదు హయ్యబాబో! యేం పవ్వండీ బాబూ! కోటయ్యగారు క్లీనాబోంచేసిన విస్తుట్లోనే కొత్తదనుకున్నానని, మా శామమ్మ రౌడ్లమ్మకి మళ్ళీ వ్హాట్టించడం, సీళ్ళనుకొని చెంబెడు సాముర్లకోట పప్పునూనితో చెయ్యికడుక్కోవడం, యెంగిలి విష్టప్పన్నీ కట్టగట్టిగోడమీదనుంచి వీధంబ వెడ్డున్న మేప్పీటు వీరాజగారి తలమీద పడేలట్టుపిసిరివేయడం, గోవిందరావుగారి చేతిమీద వేడిపులను వోడ్డించాలని వోడ్డించడం - యా గొడవలన్నీ ముందు ముందు మీకు తెలుస్తాయి అలాగే సిసీమాకు వెళ్ళడం, సర్జైన్ వాళ్ళ బోనుల దగ్గిర కడలకుండా నిలబడి ఆక్రూడ జెంతుపుల్తో జెత కట్టడం, శాసనసభసీటుకోసం మా ఫూశ్చో చేసిన పెద్ద ఎన్నికల సభలో రభన చెయ్యడం - యిలాంటివన్నీ కూడా యిప్పుడు కాదు, తర్వాత చెప్పా

అయితే, వో చిన్న సంగతి చెప్పి - అది చెప్పితీరాలి - ఆవిడ తిర్మాళ్ళలో తప్పిపోవడం దగ్గిరకొస్తా

అప్పన్న శాస్త్రర్థగారమి-చెప్పానే ఇంద్రాకా, కవిగారు, ఆయన వోసారి అవ్యమీద పంచరత్నాలు చెప్పాడు భోజనాల దగ్గిర, సరదాకి!

“సుగుణమణిగణ నికురుంబ సుబ్బమాంబ”

అనిన్నీ

“సుజన నేవావలంబ గం సుబ్బమాంబ”

అనిన్నీ

“గం” అంటే గంగాభాగీరథీ సమానురాలబ

ఆయన పద్మాలు చెప్పుంటే అవ్య ముసిముసినప్పుల్తో అటూ

యిటూ తిరుగుతూ, ఏదో తన గొడవ కాదన్నట్టు నిర్ణయంగా పట్టించుకోనట్టు విననట్టు అంతావిని, “అవి వో కాయితం మీద రాసిపారెయ్యండిబాబూ, మా నాన్నిగాడిక్వయండి” అంది

నాన్నిగాడంచే మా పెద్దబృయి వాడంచే మా అవ్యక్తిష్టం మానాన్న పేరని! వాడూ, గడుసురాసైస్క్రీట్, యేం చేశాడూ? ఆ పద్యాలు తీసుకుని, వల్లించి, అడపొ తడపొ పెద్ద రాగురసపెట్టి అవ్యదగ్గర చదవడవు, ఆవిడరగీరేదెనా కౌట్టియడవు ఈపద్యాల వెరి అవ్య నెంతదాకా పట్టుకుంది అంటే, వోసారి నాతో అంది - “వారే అబ్బాయా! నేను పోయాక పదకొండోరోజున యా కనులందరీను పిలించి నా మీద పజ్యాలు చెప్పించరా” అని

ప్రెస్తుత మేఖిబంచే, నాన్నిగాడు తిపరాత్రి తీర్టాని కెళ్లమని అవ్యని రెచ్చగొట్టుడు నా కిష్టంలేదు “తీర్టములు మానసములు ముక్కి ప్రదములు” అంటూ “సత్యము తీర్టము” అంటూ కవిచెప్పిన మాటల్లో నమ్మకం పున్నవాళ్లాయెను అయితే ఏం జెయ్యను? అవ్య నాన్నిగాళ్లో యే ఒక్కాళ్ని లొంగదీయడవే కష్టం! యిద్దరూ పట్టుకున్నారాయే! పోనీ యల్లేనా ఆనాటికి విగ్రాంతిగా ఉంటుందనినీనీ దారిపాడుగునా అస్తమానపు అవ్యకోసం పంచరత్నాలు పద్యాలు చదివి నాన్నిగాడి తెలుగు కుదురుతుందనినీ సరేనన్నాను, చివరికి

ఆ తీర్టానికి వెళ్లున్న రాదయ్యకాపుని బితిమాలుకొని, అతని రెండెడ్డబండిలో మావాళ్ని కుక్కాను తవలో అవ్య కునికిపాట్లుపడి కిందపడకుండా రాదయ్యకాపు పెద్దకొడుకుని బండి చివర బిరడాలాగా బిగించాడు ఈ బిరడా సంగతి తర్వాత చెప్పా

వాళ్నా తెల్లారగట్టే వెళ్చారు సాయంకాలవో, రాత్రి పడుతూంటేనో రావాలి మూడు నాలుగ్గంటలకి యేదో పనివుండి వీధిలోకి వచ్చా వీధరుగు పక్కాని బిక్కామెహం వేసుకునియేడిచి, యేడిచి వాచిన యెరకట్టా వాడూ, నాన్నిగాడు వోదిగి నిలబడేనన్నాడు

“నమిరా? అవ్యాదిరా” అన్నాను

“త-త-త-” అన్నాడు

“ఏమిటూ తతత? తప్పిపోయిందా? చచచ కాదుగదా, అంటే చచ్చిపోలేదుకదా?” అనడిగాను

“తీర్థంలో అవ్యక్తసబచ్చెదు” అన్నాడు వాడు మెల్లిగా

‘ఆ??’ అన్నాను నా గుండె గుభేలు మంది గోదార్లోపడిందేవో! కారుకిందపడిందేవో! గుండె ఆగిపోయిందేవో, ముసల్లి! నాకు మహాజాలీ, దుఖం వేసుకొచ్చాయి అనలు అవ్యంటే మా అందరికీ యొంత యిష్టవో అప్పుడు తెలిసాచింది నాకు అవ్యని తీసేస్తే లోకం యొలా ఘంటుందో మాకు తెలియదు పాపం, ఆవిడకెవరున్నారు? నిజానికి నాకు ముసలాళ్ళను జూస్తే ఎంతో దిగులు ముందుకు చూసుకుంటే నోరుతెరుచుకుని దగ్గరగా వోచ్చే చీకటి భూతం గాక వాళ్ళకేవుంది?

మా అవ్య మాపులు వొక్కొక్కప్పుడు, దూరాన ఆకాశ పోయే పక్కల్లాగా పుంచాయ, యొక్కిడికో యొక్కిడికో పోతూన్నట్టు, అప్పుడు నాకు భయం వేస్తుంది అవ్య వొక్కొక్కప్పుడు పొడుగ్గు నిట్టుర్చేర్ది, ఆ నిట్టుర్చు చిన్నతనం నుంచీ యొన్చెయేళ్ళ దార్లోబడి పొకేవచ్చినట్టుండేది ఇప్పుడు యి మాటలన్నీ స్తుమితంగా అంటున్నాను గానీ అప్పుడు

యేవిటూ, యెం జరిగిందీ?” అని నానిగాళ్ళి అడిగాను

గోదావర్లో స్నానం చేపాచ్చారట గుళ్ళోకూర్కా వెళ్ళాచ్చారట స్నాని దర్శనవయ్యాక, గుళ్ళో మండపం మీద కూచ్చునివాడిచేత సరదాగా పంచరత్నాలు గూడా చదివించుకుందిలు తర్వాత యివతలికి వొచ్చాక, రంగులరాట్టం దగ్గిరకొచ్చేటప్పటికి సాన్నిగాడు అదెక్కుతానన్నాట్ట వాడు కాస్సెప్పు దానిమీద తిరిగాచేసపరికి అవ్యక్కిడ లేదు వాడు మొదలు యిక్కొడా అక్కిడ చూసి, కనబడకపోతే

కంగారుచడ్, “ఉన్నాతాన్” అని హిలుస్తాల్చేరువఁతా తెరిగీ, ఒట్టు విష్ణువుచోటు దగ్గిరకాచ్చి, అక్కెడకూడా ఆవిడ కనబడకపోతే అయిదుమై శ్రూ నడిచి యింటికొచ్చేశాడు, యాదీ కథ

వెంరనే రాదయ్య కాపాచ్చాదేమో వాళ్చింటి కృతిభదు చేశాను కావిగాళ్లే గోవిందునీ తిర్మాన్మాకీ పరిగెత్తించాను అవసరమైతే పోలీసుల్లో కూడా చెప్పుమన్నా ఇంట్లో మా ఆవిడా పిల్లలూ నిశ్శబ్దంగా కూచున్నారు కుక్కిన వేసుల్లా నేను శివస్వరణ చేస్తూ బయటికెట్టా లోపలికాస్తూ మతిపోయినట్లు తిరగడం మొదలుపెట్టాను

రాత్రి పదయింది అవ్యలేకుండా రాదయ్యకాపు బండి వాచేసిందట కావిగాడూ గోవిందూ వర్ధిచేతుల్లో, అంటే అవ్యలేకుండా వాచేశారు ఇహ శ్రారుకుంటే బాపుండదని, మా ఆవిడ లోపల్చించి కొంచెం కూనిరాగం యేడుపు ప్రారంభించింది చంటిపిల్లాడు గూడా యధాక్కి వాళ్చమ్మకి తోడయ్యాడు చూడ్నానికీ, ఉఱునుపోకా, సాహంగ్రామం మా యింటిదగ్గిర చేరి, అవకశం రాగానే సరదాగా పరామర్శలోనూ, అవ్య దివ్యస్మృతుల్ని నెమరు వేసుకోవడంలోనూ, అప్పుడే పడిపోయారు

ఇదీ తిరునాళ్లోజన అర్థరాత్రి మా స్థితి

అంతలో సన్యాసిరాజుగారిల్లిదేనా?” అని దూరాన్నంచి గద్దిస్తున్న మాటలు వినబడ్డాయి అందరూ అటుతిరిగి చూశారు

“యెవరు బాబూ, యెవిటి?” అని గావుకేక పెట్టనేన్నెను చీకట్లోంచి వొస్తూ పోలీసుజెవాను కనబడ్డాడు కూడా రీగ్లు నడుస్తూ చీకట్లో దీపస్తంభంలాగా, జెవాను కంటే ధాటీగా అవ్యసాక్షాత్కృతించింది! “అవ్యచ్చింది” అని కేకేసాను లోపల్చించి అందరూ “ఫ్యూల్సు” మని ఇవతలకొచ్చారు

కొందరు మాత్రం ‘అరెరే! అప్పుడే దౌరికేసిందే, న్యాల్రోజుల శాఖల సరదా పోయిందే అని దిగులు మొహం వేశారు

పాలీసు జెవాన్, “యదుగోనండీ ముసలావిడ, నా ప్రాణాలు తోడేసిందీ! యివిష్టై తిర్మాళ్ళకే తీర్మాలకే పంపి, దేశం మీద వారుల్లారేవిటయ్యా? యావిడకంటే మా సూపరెంటు నయం” అని చీదరించుకుంటూ అన్నాడు

“ఫోరా! నే సూఫరింటునే నాకేంరా? బహద్దర్మి! శెలవిచ్చాము ఫో” అంది అవ్య వాడు పట్టుబిగించి కొరకొర చూసే, లీకట్లోకి నడిచి, అక్కిడ ఖాండెంచి పుమ్మేసే చక్కపోయాడు

ఇహ తీర్మాలో జరిగిన కథేవిటంటే

నాన్నిగాడు రంగులరాట్టం తిరుగతూంటే పీల్లలందరికి జీశ్వాన్ జంగిడీ మిరాయా, తొక్కుడుండలూ కొందామని, ఆ కొట్లకేళ్ళ వాక్కుక్కుళ్ళకే వేరువేర్న వాక్కుక్కు పాట్లాం కట్టేంచిందల అవ్య అక్కిడ చిల్లరవీషయంలో కొట్లువాడేతో వేచి వాచిచ్చి, వాణ్ణే భూశేయనం చేసి పారేసి, దమ్మిడేలతో సహ వాడి దగ్గరనుంచి రాబట్టి, పొత్త సాధాను దుకాణంవేపు దండయాత్ర మళ్ళించి, అక్కిడ ఆ దుకాణంమీద పడేందల అక్కిడ రాగిచెంబూ గరిటా బేరం తేల్పుడానికి రాదరావణ యుద్ధం చేసి, రాచ్చిప్పల కొట్లువేపు ద్రుష్టిప్పి, అటు దాడిచేసింది దారిలో డక్కి డమడుమల బండీవాడు తారసెల్లితే, అన్ని వాయించీ, నడిపీ, చూసే, అమ్మేవాడు బారుమని యేడ్చేదాకా వాణ్ణే ఆపి, అంతలో పుప్పాకయ్యగారి కుటుంబం కనబడితే వాళ్ళతో వూసులాడి, అట్టే నాలుగుడుగులేనేసరికి నాన్నిగాడు గ్యాపకానికొచ్చాడు అప్పటికప్పుడే పాడ్చు వాల్తోంది

“నాన్నిగా నాన్నిగా” అని తీర్మానుంతా తిరగడం మొదలెట్టింది బళ్ళ దగ్గరికొచ్చి చూస్తే, రాదయ్యకాపు బండీ వెళ్ళిపోయింది మళ్ళితీర్మాలోకి వచ్చింది “మా నాన్నిగాడు కవబడ్డడా?” అనడుగుతూ, ఎవళ్ళనడిగినా వాళ్ళు పట్టేంచుకోలేదు అవ్యాటికి కంగారువడ్డం మొదలెట్టిందవ్య ఇంతలో కనబడిన పాలీసు జెవాన్ ని కూడా అడిగింది

వాడు వూరూపేరూ అన్ని అడిగి పాలీస్ స్టేషన్ దగ్గిర కూవొబెట్టుడు

“అమ్మా! భైవడకండి ఇంటికి తీసికెడతాం” అని పాలీస్ ను వాడంచే, “ఎవడికీరా భయం?” అని ధీమాగా మొదట అన్నప్పటికీ, నాన్నిగాడి కోసం లోపల్లోపల కంగారువడిపోయింది అవ్య అవిడ పాలీస్ నుస్టేషన్ లో కూచున్న సమయంలోనే, కావిగాడూ గోవిందూ ఆడెకోసం గాలించిపోయారు యిదంతా చెప్పాక యిలాగంది అవ్య “ఆ రాచ్చిప్పల దుకాణం దగ్గిరాలస్వయిదయి పోయిందర్లా! అక్కుడే వాళ్లుమరచిపోతుంటాను ఏవిరా నాన్నిగా శివరాత్రిగూడాను అప్పన్న శాస్తుర్లగారి పద్యాలు నా మీద రాసినవి చదవరా” అంది అందరూ పకపకా నవ్వారు నాకు మాత్రం వాళ్లు భగ్గమంది ఆవిడ గొంతుక పట్టుకుని ఆ రాత్రి అమెని శివసాయుజ్యం పొందిద్దావనుకున్నాను దిక్కు మాలిన పాపభయాఁ, దండనభయాఁ వోచ్చిపడి మళ్ళీ తమాయించుకున్నాను అంతకంచేగూడా నా లోపల పిచ్చి యిష్టం గూడా యేడిసిందాయెను అవ్యమీద, మా నుబ్బిమ్మవ్వమీద !

* * *

రిక్ట్‌స్ట్రోమా వాలా

అపీసు గేటు దగ్గర మొదట చూశానతన్ని రిక్ట్‌స్ట్రోమా ముందు కాశ్వాపెట్టుకునే చోట కూచుని, వెనక్కు-బయ్యరంగా ఒరిగున్నాడు సీటు పీద తలపెట్టుకొని, పడుకున్నట్టు, ఒక పాదం రవంత ఆడిస్టున్నాడు కళ్ళర మోడ్యూకుని సిగిరెట్టు పీలుస్తున్నాడు, హుక్కాకన్న దర్జాగా

నేను అఫీసులోంచి వస్తుంటే, అలా విలాసంగా వాలి పుంటూనే, రమ్మన్నట్టు దర్జాగా నావేపు సైగ చేస్తూ తలడ్కిపాడు నేను రిక్ట్ దగ్గరికి వచ్చాకకూడా, దిగుకుండానే, లేచి కూచోకుండానే కూడా, పెక్కాడిస్క్రీపోతావ్ అని అడిగాడు నాకు తిక్కు-వేసింది “ఏం నవాబుగారూ, దయుంచి తఖ్టు నుంచి దిగితే” అంటూ రెండు మాటలతో ఎత్తిపొడుద్దామనుకున్నాను కాని ఊరుకున్నాను, వెనక ఒక బండిపోడితో జరిగిన ఒక సంఘటన జ్ఞాపకం వచ్చి

అదేవిటంటే, ఆ మధ్య మా ఊరునుంచి మరో ఊరు వెడుతున్నా ఒంటెర్చుబండిలో, ఒక ప్రసిద్ధ కవితో అసలు బండిపొడు మాకు పుట్టు విరోధుల్లో ఒకడని తెలియదు ఎక్కింది మొదలుకుని ఏడిపించడం మొదలుపెట్టాడు పాడుగోంతుతో అరపడమూ, ఎద్దుని।

అదిలించడమూ, ఒండిలోకి అడవొ తడపా దాని తోకకుంచెతో గోమయం పోక్కింపజే ల్యాడమూ, నడమనడమ దిక్కుమాలిన అవకతవక గాడిదగ్గతర పొబైదో పాడుతుండడమూ, మమ్మల్ని ఏహో మాట లంటూండడమూ, బండివాడి ధోరణి చాలా అవమానకరంగా ఉంది నాకు పిచ్చెత్తింది “ఏయ్ నేనెవరినో నీకు తెలుసునా? పెద్దకవిని, కృష్ణపుటం రాశను ఈయన మరీ కొమ్ములు తిరిగిన కవి ఫలనా పుస్తకం రాశరు తెలిసిందా? ఆన్నాను ఘఘఫావయ్యా! రాశవు మహా! రాశాట్ల, ఈ యెద్దునయం, తొకతోరాస్తుంది సుబ్బరంగా, ఆయిదం రాయలేక పోయాపూ? బండిలో పల్లకుండా కూకోడం శాతగాదు, రాశారంబ రాశరు దిగండ్పో” అని గద్దించాడు మేం మరి మాట్లాడలేదు ఒకళ్ళకేసి ఒకళ్ళం చూసుకోలేదు మహాక్షులం గనుక! ఈ మాట మమ్మల్ని దాటి పాక్కనియ్యలేదు

అలాగే అహమ్మద్ ని, అంచే ఆ రిష్టావాణి ఏమనకండా ఊరుకున్నాను అందులోనూ నలుగురు ఎరిగున్నవాళ్ళా, పెద్ద మనుషులూ కనబడేచోట, వాడితో సజాపుగా ఉండడమే సబబూ, క్షేమం, ఎంచేతో గాని నేను చూస్తున్నా -బడాయివాడికి పదిమందిలోనే అవమానం జరుగుతుందేం? మీరు చూశారో లేదో, పోకిల్లాయే ఆడపిల్లల దగ్గిర అరటిపండు తొక్కుమీద కాలెయ్యడం, అరపర్లాంగు జారడం, అటూళ్ళటూ చూడకుండా అట్టువైపు నుంచి అల్ల్సాగే వెళ్ళిపోవడం జరుగుతుంది

అహమ్మద్ కన్న అరటిపండుతొక్కు నయం అరటిపండు తొక్కుకి కాప్పులేను, కనక కదలదు

అహమ్మద్ అగుపించిన చోటల్లా ఏదో అని ఏడిపించగలడు కనక, ఆరోజున ఏం చేశనూ? మొహం మీద మంచి ఇష్టపునవ్వే పెట్టి, కిరాయబేరం మొదలుపెట్టాను వాడు బదులునవ్వు పెట్టలేదు పరిచయం లేకండా తనతో అనవసరపు చనువు కుదరదన్నట్లు అబోచ్చ! అవసరం

అయినప్పుడు అహమ్మదులో బలే దర్జా ఉంది

తర్వాత తర్వాత క్రమంగా అహమ్మదు చాలా వరకు నా సాంత రిక్షావాడయిపోయాడు ఈ రెండు మూడేళ్ళలో అతని గుణాలూ, ధోరణులూ, సంసారపు కష్టసుఖాలూ, కొంతవరకు నేను గ్రహించాను అతనికి గూడా నా మీద కొంత యిషటమూ, గౌరవమూ వంటివి కలిగాయని నేను అనుకుంటాను

మొదటి రోజున అహమ్మదుని చూచినప్పుడు ఒక మోకాలి దగ్గర చిరిగి, కాళ్ళ అంచుల దగ్గర తుక్కుతుక్కుయి రేగిపోయిన ఇజారూ, వీపుమీద వంకరటింకరగా వేసిన రూపాయి సైజు మాసికలతో బొత్తుల్లోని కమిజూవేసుకున్నాడు ఆ చిరుగుల సంగతీ, ఆ మాటుల సంగతీ అహమ్మదుకి తెలియదు అహమ్మద్ చాలా ఉదాత్తుడు పుట్టుక తోనే పాచ్చ

నా సంగతి తెలిశాక, అహమ్మద్ సామాన్యంగా తరచుటై మయ్య వేళకి, మా ఆఫీసుగేటు దగ్గర రిక్షాతో నిలబడి పుండడం రివాజయి పోయింది నన్ను పిలవడం, సైగచేయడం లేదు బేరమాడకండానే నేను రిక్షా ఎక్కుడం, అతను నాచెయినా చూడకుండా ఇంటికి తొక్కుడం, దిగి నా చేతి కందిందేదో అతనికివ్యడం, తీసుకుని రిక్షా తిప్పుకుని అహమ్మద్ వెళ్ళిపోవడమూను! ఒక్కొక్కొప్పుడు, నాకు సరదా పుట్టేనప్పుడు, బాడీగిమించి చాలా ఎక్కువ యిష్టే, అతి సహజమైన దర్జాతో ఒక చిరుసలాం చేసి, స్నేహితుడి దగ్గరపుచ్చకున్నట్లు పుచ్చకుని అతను వెళ్ళి పోతాడు నకీలి తనం, సంగితనం, చచ్చా, దేవుకోలూ, యేమీలేవు అహమ్మద్ బహదుర్ !

మావాడు రిక్షా తొక్కుడాల్లో వింతలూ విశేషాలూ కొన్ని చెప్పాలి వేలమంది జనం క్రిక్కెరిసి తొక్కుల్లాడుతూ ఉండేవోటా, కారుమీద కారు తరిమేచోటా, లేడెకన్నా, బాణం కన్నా రిక్షా దురుసుగా తొక్కుతాడు, నకులుడులాగ, పిల్లాజెల్లా నెవరికైనా అప్పజెప్ప

బయలుదేరడం మంచిదనిపిస్తుంది అలాంబప్పుడు ప్రాణాలతో బయట పడ్డం కేవలం అదృష్టం, అయితే ఎవ్వరూ, జనం లేనిచోట నెమ్ముదిగా, నిదానంగా తొక్కుత్రాదు

అహమ్మద్ కే గాక అహమ్మదు రిక్షాకే కూడా ఆడపేల్లిల అలికిడి ఇచ్చే పసిగట్టడం వచ్చును ఆ పేల్లిల్ని బట్టే, ఆ పరిస్థితుల్ని బట్టే, వాళ్ళ దగ్గర చూపించవలసిన కళా ప్రత్యేకత బట్టే రిక్షాను రిప్పును తొక్కుడుమూ, మెల్లగా నడిపించడమూ, మెలికలుగా నడిపించడమూ మొదలైనవనీ ఆధారపడుంటాయి అప్పుడు ఎంత అరచి అదిలిస్తున్నా, రిక్షాలో కూచున్న ఆసామికే అహమ్మద్ కే యేమి సంబంధం పుండరు అహమ్మద్ కి కాన్ని మెలకువలు కూడా వచ్చును సైకిల్ తొక్కుత్రాతొక్కుత్రానుడుము అజంతాబోమ్ములా ఒకపక్కి విరపడం, తొక్కుత్రాతొక్కుత్రానే చేతులురెండూ గాలిలోకి చాపెయ్యడం, సందుమచుపుల దగ్గర హండిల్ బారు షిడులు వదిలేసి పక్కాలబలంతో నడుం బలంతో సైకిల్ను ఓరగా మచ్చించెయ్యడం వంటివి

మొట్టమొదటటి రోజుల్లో అహమ్మద్ ది చాలా పాత రిక్షా అతని చొక్కు మాసికల్లోంచి గుండెమీది వెంటుకలు ఎలా పైకొస్తాయో, అలాగే సీటుకన్నాట్లోంచి రవంతపేచు ఇక్కుడా అక్కుడా పైకొచ్చేది తొక్కుత్రాన్నప్పుడు పెడల్ చెయిన్ పెట్టచెటుమని చుప్పుడు చేసేది తరచు గాడితప్పే ఊడిపడేది వర్లకాలంలో కప్పుకునేందుకు కీలు గుడ్డ ఉండేది కాదు చిరిగి తడిముద్దయిన మామూలు గుడ్డనే మొహం దగ్గరనుంచి కప్పేవాడు అయితే, అతన్నిగానీ, అతని రిక్షానిగానీ అవహాన చేయడానికి ఎవడికీ దమ్ముల్లేసు అతనికున్నంత దర్జా, పాతకాలపు రీపి, ఆ రిక్షాకీ ఉండేది చడాపు వచ్చినప్పుడు చాలా మందిలాగా అహమ్మద్ కిందికిదిగి రిక్షాని చేతులతో పైకి తోసేవాడుకాదు ఎంత శ్రమపడేనా సరే, తొక్కువాడు అంతే; అహమ్మద్ దర్జాయేవేరు అతనిది ఎత్తునుంచి దిగే గుణం కాదు

ఈ మధ్య కొత్త రిక్షాతెస్తున్నాడతను తభతబలాడె ప్రసిద్ధ బైర్లతో చక్రాలూ, నిగవిగలాడే బాడీ రంగూ, తభతబలాడే టాపూ, మొత్తటి సీటూ, చాలా కొత్తదీ అందమైనదీనూ ఈ రిక్షాకి మరో షైకుండి ఘుల్ ఘుల్ ఘుల్ మంటూ ఎంతో హాయైన చప్పుడు చేసే మువ్యలున్నాయి దీనికి గజ్జెల గుర్రమిది, నాట్యకత్తెయిది, అందెలూ, కడియాలూ వేసుకున్న హంసయానయిది అణ్ణో! ఆ మువ్యం పవ్యది సంగతి అహమ్మద్ కి తెలుసు, ఆ రిక్షాకి తెలుసు వచ్చే మనుమల్చిబట్టి, ఆగే చోటునుబట్టి, హాయే దారిని బట్టి దాని ఘుల్ ఘుల్ లలో రవ్వంత దురుసూ, ఆవంత విలంబం, అన్ని వస్తూంటాయి కేవలం ఆ మువ్యల చప్పుడు విని నేను అహమ్మద్ మనస్సునే పసిగట్టిగలను నేను ఎన్నిసార్లో పరిశీలిస్తుంటాను పంపు దగ్గరనుంచో, నీఁచ్చ నిగపుకున్న కడవల్ని పడుములికి తగిలించో, బుజాలనో తలమీదనో పెట్టుకునో విలాసపతులు వెడుతూండడం, దారిలో కోడెగాంధు తారసిల్లడం, వాళ్ళ నిర్దిక్కుంగా మెడ తిప్పకుండా వెడుతుండడం, కాని కుండలో నీరు ఆవంత తుళ్ళి, ఆవంత పట్టలేక అంచుల మీదనుంచి గశక్కుమనడమూనూ!

ఆఁఇదినే నెన్నిసార్లో పరిశీలిస్తుంటాను ఎందుకొచ్చిన నిర్కుం, కడవలో నీరు పడుచుమనసులో దుడుకుతనం పట్టిస్తుంటేను? అలాగే అహమ్మద్ రిక్షా మువ్యలాను అతను సూటిగా ఇటూ అటూ చూడకుండా వెడుతున్నట్టుంటాడు గాని, ఆ వెడుతున్నవాళ్ళని అతను చూసినట్టు ఆ మువ్యలచప్పుడులో మార్పులు చెప్పేస్తుంటాయి

పాద్మన దారిని వస్తూ కనబడసపాళ్ళకి ‘సుప్రభాతం’ అంటున్నట్టుంటాయి అవి ఒకప్పుడు ‘పనిమీదనున్నాం, పలకరించకండి’ అన్నట్లు పలుకుతాయి ఒకప్పుడు ‘లోపల వెద్దవాళ్ళన్నారు, ఇప్పుడు కాదు’ అంటాయి మువ్యలు, ఒకప్పుడు హాయిగా తలాపుకుంటూ పాడతాయి, మరోకప్పుడు ‘అబ్బి’ మరెంత సేపురా యూ బరువు’

అన్నట్టు ఈడ్పుకుంటాయి, ఏడ్పుకుంటాయి ఇంటికశ్చేటప్పుడు ఏమీ వినిపించుకోవు

అహమృద్కీ నాకూ మొదటి రోజుల్లో, అంటే అన్యోన్యం గ్రహించుకోనప్పుడు, కొన్ని తిక్కలు వచ్చాయని చెప్పాగా? పెద్దలతో సడివీధిని వెడుతున్నప్పుడు కూడా, ఎద్దురైనప్పుడు స్నేహంగా తలూవే వాడు ‘ఎక్కుడేక్కి పోతావ?’ అనే వాడికప్పుడు ‘వస్తూవా? ఎక్కువా?’ అనే వాడింకాకప్పుడు నాకు దర్జాకు లోపం అనిపించేది నాకు ఒళ్ళ మండేది అలా పలకరించగూడదని చెప్పాలనిపించేది సీరియస్గా దీర్ఘముఖం పెట్టబోయేవాళ్ళే

సిగ్గు బిడియం లేకగాని, అహమృద్ కంటే నేనేమంత గాప్ప? ఏమంత దర్జా! ఇన్ని బట్టలూ, ఇన్ని పూతలూ, ఇన్ని చదువులూ, పదవులూ, సంస్కృతాలూ, ఇన్నింటితో తెచ్చిపెట్టుకున్న కృతిమష్ట పోరాదా! ఆ చిరుగు ఇజారు, కమీజులూ, శ్రమజీవి రీవీ ముందు తెల్లబోయి ధూఢిలో దాచేయ్యాలనిపిస్తుంది వీటిని అహమృద్ ఎప్పుడూ తాను శ్రమజీవిననీ, నేను సుఖజీవిననీ అనే అభిప్రాయం తనకు తోచినట్టే కనబడలేదు

రెండు సార్లు నాకు వింతగా కుబడ్డాడు అహమృద్ ఓసారి నలుగురైదుగురితో కలసి ఒక రిక్కాలోనే కనబడ్డాడు అందరూ రిక్కావాళ్ళే ఒకడు తోక్కుతున్నాడు ఒకడు నిలబడ్డాడు ఒకడు హండిల్ బారు పట్టాడు-అలా మరోరోజున అతను, కొత్తగళ్ళ లుంగీ, కొత్తగళ్ళ మాక్కా, టోపీతో కనబడ్డాడు ఆ రోజున అడ్డిగాను - మా ఇంటి దగ్గర కుర్చీమీద బలవంతాన కూచోబట్టి అతన్ని; అతనిసంసారపుగొడవలు తల్లి, తండ్రిపున్నారట ముసలివాళ్ళ భార్యా ముగ్గురు చిన్నకూతుళ్ళ ఎప్పుడైనా సినిమాకు వెడతాట్ల ఆడవాళ్ళ రార్నాడు తాగన్నాడు కొందరిలాగా రోజుకి కొత్త రిక్కాకి రెండు రూపాయలు అదై ఇచ్చేస్తాన్నాడు ఓ అదై గదిలో ఉన్నారటందరూ పండుగలూ,

మబ్బాలూ, జబ్బాలూ, ఆసుపత్రులూ, చిక్కులూ, ఉపవాసాలు అన్ని
సర్దైకుంటూ, ఆలుబిడ్డల్ని మానుకుంటూ, బతుకులో
తొక్కుకుపోతూన్న అహమ్మద్ ని సైకిల్ రిక్షానుంచి విడదీసి వేరుగా
చూడ్డం నాకు తెలీదు

ఆ మధ్య కొద్ది రోజులు అహమ్మద్ నాకు కనబడలేదు
మొన్న హరాత్తుగా కనబడ్డాడు నాతో సీను అనే స్నేహి తుడున్నాడు
అవి ఈద్ పండుగ రోజులు నేను రెండు చేతులు పట్టుకుని, సైకిల్
అవతల ఉన్న అహమ్మద్ ని ఇవతలముంచి కొగిలించుకున్నాను అతను
సైకిల్ తిరిగి వచ్చి, నా ఎదురుగా వంగి సలాంపెట్టాడు నాకు దు థం
వచ్చింది

అహమ్మద్ న్నావేపు చూడలేదు రిక్షా ఎక్కును మువ్వుల్లేపు
దానికి, ఆ సాయంకాలం తెలిసింది, అతని భార్యాపోయిందని

అతను నాకు చెప్పలేదు అహమ్మద్ అసలే ఉన్నతుడు!
ఇప్పుడు వేరనాకిరీటంతో మరీ ఉన్నత్తుడేపోయాడు!

మైలు రాయి

[గ్రాండు బ్రంకు రోడ్జుమీద ఇర్వైమూడు మైలురాయి వక్కనే కత్తిపాలం పుత్రం సత్రం ముందు విద్రగస్సేరు చెఱు కొమ్మెం మీదనుంచి మధ్యమధ్య ఒక్కొక్కొక్కొక్కొ అరుస్తూ ఉంటుంది, చాలా దూరా స్థుంచి లాగ పుత్రం అరుగుమీదనుంచి వినబడపట్లు ఏదో పల్లెటూరి రాగమో, తల్వమో వినబడుతుంది]

మగగొంతు ఇర్వైమూడు అబ్బా! ఇంకా అరు మైళ్ళుటూ బాబూ!

[వచ్చిపోతూ అస్తుట్లు]
మైలురాయి ఇర్వైమూడూ ఇర్వైమూడూ! ప్రతివాశ్వా ఇదే ఫోరణి ఇటు తిరిగిచూసినవాట్ను కాష్ట ఆగి పలకరించగూడదేం నన్ను? చీ, అరవ యేళ్ళనుంచి మాస్తున్నాను, అసహ్యమూ అని! వీళ్ళకే నాకూ దోష్టే! ఈ ఇర్వైమూడూ అంతే! కదల్లేనని కాని, ఇన్నాశ్వా ఇక్కొడ పాతుకుపోయి ఉన్నాను గదా, ఈ రోడ్జు కాష్ట పలకరించగూడదూ? నేనే పలకరిద్దమనుకుంచే, తాను ఇటో అటో పోతూండడమోకాని, ఒక్కచిటిక స్థిమితంగా నిలబడదు

[దూరాస్తుంచి వస్తూ ఉన్నట్లు రెండు సైకిళ్ళ గంటల చప్పుడు]

మైలురాయి [చెంకారంగా] అడుగో, నాయన దయచేస్తున్నాడు, మరిపాడు మునసబు కొడుకు రోజూ సాయంత్రం ఎవళ్ళో వెంటేసుకుని బుద్ధాశ్చరం పోతూ వుండడం, పాద్మనేన్నె యింటికి అమోరించడం, ఇదీ విడిపని ఆ తండ్రిక్కు-దుక్కు-దు, ఆయనగారి సరసాలు సహం ఈ సత్రంలోనే జరిగేవి ఈ త్రిపాదిగాడికి సైకిలోటి వచ్చి పడింది కదల్లేక నేనేడుస్తుంటే, కాళ్ళుల్లో శమండి వీడెడుస్తున్నాడు

[దగరగా వచ్చిన సైకిలు గంటలు]

మునసబు కొడుకు ఈ మైలురాయొకటి బాగా దౌరికిందిరా మనకి, కాళ్ళుల్లోడానికి, నేనిక్కు-దుంటా

స్నేహితులు పీకెండిపోతూందిరా

మునసబు కొడుకు యేడొవులే మంచినిశ్వకెడుతున్నావా, మాలక్కమ్ముతో మాట్లాడానికి వెడుతున్నావా?

[ఇద్దరూ సప్పుతారు ఇంతలో దూరస్తుంచి]

గొంతుక యేం సుబ్బమ్మా, చల్లుందా?

మరో గొంతుక గంప దింపనా?

మునసబు కొడుకు యేం సుబ్బమ్మా!

సుబ్బమ్మా యేం బాబయ్యా!

మునసబు కొడుకు బాబయ్యాలేదు, తాతయ్యాలేదు కాని కాస్తు

సుబ్బమ్మా యేంబయ్యా, కాత్తాకూత్తా

మునసబు కొడుకు ఆమరేంలేదు, గంపదింపనా అని సాయం చెయ్యనా?

సుబ్బమ్మా! సైకిల్ మీదొచ్చేస్తావేమిటి మరిపాడు?

[బయలుదేరుతన్న సైకిల్ గంటల చూడు]

సుబ్బమ్మా పో, పోవయ్యా, సిగ్గు సిదు లేకుండాను (కొంచెం దూరంగా గంటలు) బుద్ధుండాలి

మైలురాయి బాగా బుద్ధి చెప్పింది ఈ గొల్ల సుబ్బమ్ముకోసం పడిచావనివాడు లేడు సత్రంగుమాస్తు, మీసాలపంతులు ఈపాటికి

ఇక్కెడ తయ్యారవ్యాలసిందే గొల్లసుబ్బమ్మ నా మీదకూచన్నప్పుడు
నాకూ ఎంతో బాపుంటుంది

[సైకిలు గంటలు మరీ దూరాన్నంది]

సెక్కెడ్ గంటలు ఎంత బాగా విశబ్దతాయి! (దూరాన్నంచి
బస్సు హోర్సు, పౌరూరూ దగ్గరగా వస్తున్నట్లు బస్సు ఆగే వప్పుడు)
కండక్కరు ఏయ్ దిగండీ, జావ్యిపాలెం, మర్రిపాడూ వెళ్ళాచ్చు
కోమటి (లోపల్నుంచి) ఉండవయ్యా, కుక్కెశాపు లోపల జనాన్ని
పద్ధనమందుగురికని పేరూ, నూటయాభ్యమంది నెక్కించాపు

కండక్కరు అలా ఎక్కించం ఇప్పుడూ పప్పులుడకవయ్యాయ్
అంతా రూల్ని సహం బస్సు నువ్వే కూచున్నాపు బావ్ మీద
శడేదాదనుకున్నాను అసలు నిన్ను (అందరూ గొల్లున నప్పుతారు)

పల్లవాడు అమ్మయ్యాయ్ (ఏడుస్తాడు)

ఆడగొంతు ఎందుకురా ఏడుపు?

పిల్లవాడు పౌపుకారు నాకాలు తొక్కెస్తున్నాడమ్మా

కండక్కరు దిగండి దిగండి!

పైపుకారు హయ్యాహయ్యా! నీ బ్రంకుపెట్టి వల్లకాడుగానూ,
కణతకి తగిలిందయ్యా

కండక్కరు ఎక్కిండెక్కిండి అప్పులపూడి, అమ్మిలూరు, ఒంటచింత,
పెంటపుంత, పిచికపాడు, ఉడతలూరు, పిడతలూరు

గొంతుక పిడతలూరేంటయ్యా? (అందరూ నప్పుతారు)

ఆడగొంతు అటుకూచో అబ్బాయా! ఇదేవిటీ! మగాళ్ళసీట్లులేపూ?

[బస్సు హోర్సు, బస్సు దూరముగా వెళ్లిన వప్పుడు]

షైలరాయ (నప్పుతుంది) వాడికి మగాళ్ళసీట్లో కూచోవాలనిలేందే
ఎలా వచ్చిపడ్డాయి ఈ సైకిళ్లు, బస్సులూ, ఏటివల్ల సత్రంలో సందడి
సహం తగ్గింది మునుపు దౌరలు, రాజులూ, సహారిలలో వెళ్ళడం,
ఇక్కెడ దిగడం ఉండేది ఇప్పుడు వాటూ బస్సులే ఎక్కుతున్నారు
పౌపుకారు బస్సుమీద వెళ్ళడమే బాపుంది లేకపోతే ఇక్కెడాగి నా మీద

కాస్త చతికిలబడేవాడు ఇంక ఈ రోడ్డుమీద ప్రయాణాలే ఉండవేమో?

[దూరాన్నంచి ‘టిర్చు టిర్చు’ అనిన్ని ‘ఇటు పాడు ఇటు పాడేన్’ అనిన్ని ‘ఎపొహాయ్’ అనిన్ని పశుల్చి లోలుతున్నట్లు వినిపిస్తుంది మధ్య మధ్య గెదెరీ ఆపుదీ దూడందీ అరుపు, పశుల మందవస్తున్నట్లు]

ఒక కాపు రేపు శనోరం పిట్టాపోరం నంత సూసుకుని, సోంవారం దాచ్చారం సంతకెడదాం

ఇంకో కాపు మొన్న శనోరం పెద్ద గేది కెంతాచ్చిందీ?

మొదటి కాపు మూడొందలు

రెండో కాపు యద్ద జతకో?

మొదటికాపు . ఎనిమిదొందలు, ఇంకాపుసుకుడుగాడు సెడదీశాడు ట్లూస్ ట్లూస్ వ్యో వ్యో వ్యో నడు నడేన్ ఒక్కుక్కుటీ మై లురాయిని రాసుకుంటూ కదలదూ, హోరి (వెళ్చిపోతాడు)

మైలురాయి . చీ చీ వెధవ వేడా మన్నా, పశుల సంత వస్తుందంచే బాధ ఒళ్ళంతా బురదా, వేడా, అదిగో ఓవరీరొస్తున్నాడు ఇవాళ ఓవరీరు బురదా, వేడా ఎప్పుడూ ఈ మై లురాయినిండా, ఏయ్ వెంకన్నా, ఈ మై లురాయిగారిని కాస్త పోకు చెయ్యండయ్యి! సున్నం గిన్నం కాస్త గట్టిగా తగిలించండి మొగానికి - ఆ ఇర్వెమూడు బాగా కనబడేటట్లు

వెంకన్న సిత్తం

ఓవరీరు ఏమండిస్తుం పంతులుగారూ! మిమ్మల్నే మహానుభావా! గుమాస్త్రగారూ! ఈ మధ్యాన్నం కాస్త సత్తంలో సాహాటు తగిలించమంటారా ఏమిటీ? ఘంటయ్యాన్నాడా సత్తంలో? మా మంచి పాకం!

గుమస్త్రా : అయ్యయ్యయ్యా, ఎంతమాట! ఏది తప్పకుండా, సారి సారి! ఏవోయ్ జాలయ్యా, ఏది, ఈ వేళ ఓవరీరుగారి భోజనం ఇక్కుడే ఏం తెలిసిందా? ఈ ఏది?

జాలయ్య చిత్తం

గుమస్తా ఈరోడ్డు మళ్ళీ బాగుచేయిస్తున్నారు, ఏం విశేషం బాబూ? ఆ రాధారీబంగళాకూడా ఏది

ఓవరీంరు జెసండీ, అది కాస్తా బాగుచేయిస్తున్నాము ఈమాటు మంత్రి గారు ఈ తోవని వెడుతూ ఇక్కడ కాస్త దిగుతారేమోనని మెలురాయి అబ్బి! పొండవతలికి, ఒకడు ‘ఏది’ ఒకడు ‘కాస్త’ అంటూ చీవర్దు ఆగు నాకు సున్నం పుయ్యెద్దు మంత్రిగారు కాస్త ఆగుతారేమో అనా, నాకీ అలంకారాలు? ఆ గంట్లు గంట్లు మొహమూ వాడూను, ఆ ఓవరీంరుకి వేస్తే బాగుండును సున్నం! మంత్రిగారికి కావాలా, నేను ఇరవైమూడునో, ముప్పయి రెండునో? మొన్న బంగళాలో దిగిన కలెక్టరు గారి భార్య మొహనికి పూసుకున్నంత సున్నం పూళాడు వెనకెప్పుడూ మంతలూ వాళ్ళూ ఇలా పనిలేనట్లు తిరగలేదు

(దూరాన్నంచి దగ్గరగా వస్తున్నట్లు రెండెడ్డ బళ్ళ గంటలు “సుబ్బా దాపనెద్దును పాడు” అనిస్తే, “పక్కికు తోలండెనో” అనిస్తే, “కార్మత్తుంది కార్మత్తుంది” అనిస్తే కేకలు ‘కారు హర్ష’ అనీ కాంచెం దూరాన్నంచీ బాగా పినబడతాయి)

మగ గౌంతుక ఏయ్, బశ్వా ఆపండి ఆపమనవోయ్ అప్పన్నా! ఆ ముందు బండి ఆపు అందులో కూచునీ, వాడలా తోలించుకు పోతాడేం చిట్టిబాబు ఒరేయ్ అప్పన్నా, అప్పగా

అప్పన్న (నిదానంగా) అయ్యా!

బ్రాహ్మణుడు ఏమిటీ అయ్యా? అయ్యా కోయ్యాను! పరుగెత్తు! అప్పన్న అయ్య, ఓ ఓ ఓయ్ చింపాద్రీ! అగో, నిలో, ఆపుబండి ఆపు ఆగుండి బళ్ళోయ్ (బళ్ళ ఆగుతున్న చప్పుడు)

బ్రాహ్మణుడు ఏదురా, ఇక్కడ వంటలు పెడదామా పద్గాస్త్రంలో? యేవేముంగి నిన్నె, ఉడతలూరు వెళ్ళేసరికి మూడు జాములపుతుంది బ్రాహ్మణి అపుతే అపుతుంది మరీ విడ్డురం ఇక్కడ కూచుంచే వంట లెప్పుడవనూ? తిచ్చేప్పుడవనూ? వెనక్కి, కావిగాడి పెళ్ళీ

అంతే దోవలో ఇలాగే అగేమో సత్తెమ్మా! రాత్రదీపాయింది దోవలో
దొంగలూ

బ్రాహ్మణుడు : ఏడీశాపులెద్దూ, ఊరికే జిగురు ఉపన్యాసం, జిడ్డులాగా!
అయితే బచ్చు నడేపించండోయ్ ఊ

బ్రాహ్మణి . అదేమిటీ తొందరా ఉండండయోగ్ బచ్చు మరీ
బాగుంది బళ్ళాపీంచాలోకమాబు

బ్రాహ్మణుడు . (దురుసుగా) ఎందుకావడం?

బ్రాహ్మణి : ఎందుకేమిటి? ఎందుకో ! దిగవే సత్తి, కావమ్మా
రండ్రూ!

చిట్టిబాబు . ఏదండీ నాన్నగారూ, బచ్చెందు కాపారు? ఈ జిడ్డు
ప్రయాణానికి మజిలి లెందుకండీ?

బ్రాహ్మణుడు ఉండరా సువ్వా వెళ్ళికొడుకునని అన్నిటికి
నీపెత్తనమేటూ?

చిట్టిబాబు : అందుకేనండి నాలుగు బస్సులు కుదర్చమన్నాను ఈ
పాటికి హాయిగా భోజనాలయి కూర్చుని ఉందుం

బ్రాహ్మణుడు ఊరుకోవోయ్, కాస్త తగ్గా ! వెరివేషాలూ,
షేకులానూ? బస్సులూ, ఏర్పోస్త్తా కావాలి నీకు ఉప్ప అనగానే ఈ
వేలిమీద సున్నపుచుక్కి ఆ వేలిమీదికి వచ్చినట్లు ఇక్కొడినుంచి
అక్కొడికి వాల్లేక పోయావా?

బ్రాహ్మణి . అదికాదే సత్తెమ్మా మేం కావి మొగుడికి మూడు
వెయ్యమ్మాలు పదహార్లు పోశామా?

సత్తెమ్మా పోశారు కాదుచే

బ్రాహ్మణి . ఆడవడుచు లాంఛనాలూ, పట్టు తాపేతాలూ, వెండి
కంచాలూ

బ్రాహ్మణుడు : నీ మొహలూ, సింగినాదాలూ, జీలక్రలూ ! ఎశ్శ,
బండెక్కొవే వెయ్యమ్మా

మైలురాయి ఏవి పిచ్చికోపం ‘ఈ బ్రాహ్మణికి వెళ్ళయేలోగా

యెన్ని యుద్ధాలువేసి తిరిగొస్తాడో? వెనక ఇక్కిడ సత్రంలోనే ఓ పెళ్ళయింది పెళ్ళి కూతుర్ని వెధవ ఆదపడుచుకి అప్పగించలేదని రామరావణి యుద్ధం అయింది నామీదసుడి తల బద్రలు కొబ్బుకుంటానంది వియ్యపురాలు నాకసహ్యం వేసింది ఈ నెల్లో ఇది పదిశేడో పెళ్ళి జబ్బు (దూరాన పెళ్ళివారి బశ్చచప్పుడు వెళ్ళిపోతున్నట్టు) హబ్బ), ఈ పెళ్ళివారితో ఉడతలారు వెళ్ళాలని ఉంది ఉడతలారు దగ్గర రోడ్డు ఆగిపోతుందిట అక్కిడ ముప్పుయో మైలు రాయందట ముప్పుయో మైలురాయి ఎలా ఉంటుందో? ఈ పెళ్ళి చూస్తుంది కాబోలు! (రెండు ఒంచెద్దు బిశ్చ చప్పుడు చక్కంలో క్రర పెట్టి ఉకటకలాడెన్నా మర్యాద్య పొదుతూ బిండెవాట్టు, దూరంమంచి దగ్గర దగ్గరగా)

ఒక బ్రాహ్మణుడు హు! హు! (మూలగుతాడు) అబ్బ, కాశ్చడి పోతున్నాయి ఏం దేవుడో కాని దిక్కుమాలిన దేవుడు, అప్పవరంలో ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు ఈ కళ్యాణమపోగాత్పవం మరి తొమ్మిది మైత్యుపీడవాలి (బిండెవప్పుడు, పాటదగ్గరగా పస్తాయి) ఎవరు బాబూ అదీ, బిండెలో? ఎవరు, తిరుపతయ్య? ఏం తిరుపతయ్య! ఎక్కిడికీ ప్రయాణం?

తిరుపతయ్య . అప్పారం శాస్త్రల్లుగారూ, దేవుడి కల్యాణానికి తీర్థంలో కొట్టెడదారని!

బ్రాహ్మణుడు భేష్మ పెట్టాద్దామరి అన్నిటికన్న పెద్ద దుకాణం నీదే అయ్యెన్నా!

తిరుపతయ్య . సిత్తుం

బ్రాహ్మణుడు : తిరుపతయ్య, కాశ్చ బస్తాముందుకితోసి జరిగితే ఈ చివర్ని కొంచెం ఆనుకుని

బిండెవాడు ఎల్లండెల్లండోయ్ సాత్తుర్లుగారూ, మిరెక్కితే మూడు బిత్తాలనుతాయ్, కొత్తెర్రుకొసుకోగ్గెలేను ఈ కరువురోజల్లో చొచ్చాచో

[బిండె లోలేస్తుడు, చక్కాలు కారడాక్రూతో చప్పుడు చేస్తూ]

బ్రాహ్మణుడు : హరి నీ సిగదరగా! హరి హరి! కాస్తసేపు ఇక్కిడ

అగుతా, ఈ మైలురాయి మీద ఒరిగి, సత్తెన్నారాయణ వచ్చేదాకా! తోడుగా ఉంటాడు, అమాయికపు ముండాకొడుకు

మైలురాయి నా మీద ఒరగొద్దు ఊ (మూలగుతుంది) అన్ని భోజనాల బయపు నేమొయ్యలేను ఇదివరకు ఇలాగుండేదా? దేవస్తానం ధర్మకర్త గారు సవారీలు, బచ్చాపంపించి వీళ్ళని తీసుకేళ్ళవారు ఈ శాస్త్రర్థగారు జ్ఞానివ్యాపాలెం శాస్త్రర్థగారు - ఆ కాశీపండితుడి కొడుకు ఆయన పట్లకీ మీదినుంచి కింది అడుగువెచ్చేవాడు కాదు ఈ సత్తంలో పాతికమంది శిష్యులతో దిగేవాడు (కాక అయిపు)

బ్రాహ్మణుడు . చీ! వెధవకాకి! రూష్! మీద రెట్టువేసింది వెధవ కాకికీ, గడ్డకీ కూడా నా మీద కోపం అప్పతే యెలా బతకడం? అడుగో సత్తెన్నారాయణ సత్తెన్నారాయణ!

సత్యనారాయణ . ఇదిగో మాదగారూ! అప్పవరమేనా?

బ్రాహ్మణుడు . అపునుగాని, మాదగారెవిటూ? రోజుకో వరసా, వెప్రిముండా కొడకా! మగనరసలన్నీ అయాక, ఆడవరసలు కూడా మొదలువెట్టి అత్తాపిన్నీ అని కూడా నమ్మిపిలిచేట్లున్నాపు ఇంద, ఈ మూల తీసుకో, ఇక్కిడ ఓ అరగడియ కూచుని వెడదాం

[దూరంనుంచి దగ్గరగా వస్తూన్న భజనకూటం పాట, మైలురాయా, సత్తం దగ్గరకి వచ్చాక ఆపుతారు]

ఒక గొంతుక : ఆగండాగండి తౌరగా మంచినిఱ్చా అవీపుచ్చుకురండి!

బ్రాహ్మణుడు మంచినిఱ్చా, అవీ ఏమిటోయ్?

మరోగొంతుక . నేను సత్తంలోకిళ్ళి మీసాలపంతుల్ని సూసాస్తా ఇంకొక గొంతుక : ఏయ్, సెనుగుండలూ!

బ్రాహ్మణుడు ఏ ఊరోయ్ ఈ భజన, అమ్మిలారిదా?

ఒక గొంతుక కాదండి, గోపాడదండి

బ్రాహ్మణుడు . ఆ! గోపాడదే! ఓ! గోపాడది మా మంచికూటం!

అప్పవరం తీర్మానికేనా వెడుతున్నారు?

ఒక గొంతుక . సిత్తం రాండ, రాండప్రా, సాత్తుర్థుగారింటారు ఓ

కీర్తన పాడి మరీ కదుల్లాం రాండంచేసూ? సన్నాసీ, మవ్వు మొదలెళ్ళు
కీర్తన

పన్నాసి : [ముందు కొంచెం రాగంలా తీసి]

మెల్లెనా సిటెకెనయేలూ, దానీ

మీదా పాడిసిందిరా యొర్కెలూ

టక గొంతుక . శా అదిగాదురా [అని తాను ఎడ్డ రామదాసుగారి కీర్తన
మొదలెడతాడు కాస్సెప్పు భజన చేసి, కూటం కదలి దూరంగా పాదుఖానే
వెదుతుంది]

పైలరాయి ఈ కీర్తన వించే నా చిన్నతనం జ్ఞాపకం వస్తుంది
అప్పుడు అప్పవరం తీర్థానికి పాతిక భజనలు ఈ తోషన వెళ్ళేవి
ఇప్పటి కీర్తనలే ఇంకోలాగ వినబడుతున్నాయి నాకు ఇవీ బాగానే
ఉన్నాయి నాకు కదలాలని ఉంటుంది నాకు చిన్నతనం పెద్దతనం
యేవిటి?

[జట్టుబండి ప్రకంలో క్రర ఉకటకలాడిస్తూ దానితో కలసి ఏదో

సినిమాపాట వినబడుతుంది బండి దగ్గరగా వస్తుంది]

బ్రాహ్మణుడు ఏమోయ్ జట్టు, అప్పవరం తీసుకెడతాపూ?
యుద్ధరం!

మగ గొంతుక . [జట్టులోసుంచి] ఇద్దరం, ఒక్కరం లేదూ

ఆడ గొంతుక : ఆ బ్రాహ్మణెక్కిపే మనమిద్దరం ఆయన చేరో
తొడమీదా కూవోవాలి

[నవ్యతారు, జట్టు వెళ్ళిపోతుంది]

బ్రాహ్మణుడు ఏమోయ్ జియ్యన్నా, ఎక్కు-ళ్ళుంచి? అప్పారం
సుంచేనా?

జియ్యన్నా · సిత్తం మొక్కు-ండెళ్ళాం దింపవే వాళ్ళి కిందికి

బ్రాహ్మణుడు : ఏం జియ్యన్నా, తీర్థం బాగా జరుగుతోందా?

జియ్యన్నా · లేదండి, తిఱ్పులేక యేడుతుంచే తీర్థాలూ, తిర్మాళ్ళా ·
యేవిటండి! వొక్క బట్టల దుకాణాపూ-లేదు రంకుల్ రాబాలు

మాత్రం మూడోవ్యాయ నిన్న రాత్రి జావ్యిపాలెంవాళ్లు నాటకం యేశారు

బ్రాహ్మణుడు . వారీయ్, కుర్రకుంకా, వెనక్కి జరుగు, తగులుతావు జియ్యన్న : యెనక్కి పోరా సాత్తుల్లగారి కడుపు తగులుతుంది బ్రాహ్మణుడు : మంచి సరసంగా ఉండే!

కుర్రాడు . నాన్న ! అది నిజం కడువేనా?

జియ్యన్న . ఏడిశావ్ ! నోరుముయ్ యెదవా బాబూ! తీర్మంలో బుట్టబోమ్మలు జూసి యెదవపెశ్చలు! బాబూ, మా చంటోడికి అక్కిడ జెరం వాచ్చింది కొంచెం నీభ్యా, తఱ్ఱూతీ యిచ్చారంటే కాస్త

బ్రాహ్మణుడు . నీదగ్గిరకుంకం, పసుపూ, కొబ్బరికాయా ఉన్నాయా? యెదమ్మి!

జియ్యన్న : సిత్తం

బ్రాహ్మణుడు ఒక రూపాయి ఇలాతే [ఏదో మంత్రం అటడు] ఈ మైలురాయిలో ఇదివరకి అమ్మవారు వెలిసింది జియ్యన్న! నూకాలమ్మ! యెవ్వరికీ తెలియదు ఊ! దీనికి పసుపూ కుంకం పట్టించమ్మి జియ్యన్న, ఏదీ కొబ్బరికాయ? చూడు ఇక్కిణ్ణుంచి మైలురాయి తల్లికి ఒక గుడి చిన్న తీర్మం తయారపుతాయి (మైలురాయి తల్లిద కొబ్బరి కాయ కొడతాడు)

మైలురాయి [బాధతో] వార్డురోయ్ నేను దేవత నవను [కెప్పున కేక వేస్తుంది]

బూట్ పాలిక్

వే ३ శతాబ్దిల వ్రేగుల వల్ల వంగిపోయి
విశేష భూమి భారం క్రింద క్రుంగిపోయి
అణగిపోయి
అణగిపోయి
అహరహమూ నేలవైవే అదేపనిగా చూస్తూ
నాగలిపైన బరువుగా ఒరిగో
గొడ్డలి బుజాన వేసుకునో
నిలబడతాడతడు
యుగయుగాల శూస్యమేదో అతని
మొగంలో నృరిస్తుంది
అనందమూ, నిస్పృష్టా అన్నవి
అసలేమి ఎరుగని జడుడాతడు
ఏడవలేడు, కస్మిరోడవలేడు
అశవడలేడు, ఆఫోదవడలేడు

కొయ్య, రాయ, ఎస్తు

వీటికి తోబుట్టువా అనిపించేబట్టు

వాని శాలం అంతా అర్దరహితమయ్యెబట్టు

వేని చేయి తుడిచివేసింది?

వాని మనస్సులో వెలుగు

వేని ఊర్పు ఆర్పింది?

వానికి చేతగాదు చుక్కిల వైపు మాపుల్ని పరిపంచడం

అమృత గానంలో ఆరోహణావరోహణాలు

అతనికి అపరిచితాలు

ఉష కాంతి రేఖ, సంధ్యాసమయారుణిమ

ఏమీ పట్టించుకోడాతడు

బాధామయ శతాబ్దులు, వాని

భయదమూర్తిలో తొంగిమాస్తాయి

వంగిన వాని బుజంలో

కాలపురుషుడు రచించిన దు భాంత నాటకం

కనబడుతుంది

వానిని మనం దగా చేసినట్లు, దోచుకున్నట్లు

మలిన పరచినట్లు

వాని వారసత్వం పోగొట్టినట్లు

అనిపిస్తుంది నాకు

అయ్యా! అధికారులూ! ప్రభువులూ! పాలకులూ!

ఆ భగవంతుని కిడా మనమర్చించుకునే ఉపద?

ఆ వంగిన నడుమును ఏలాగున పరిజేస్తారు మీరు?
 ఆ క్రుంగిన బుజం ఏలాగున నిలబెడతారు మీరు?
 వేరు నేర్చుతారు వానికి వెలుగు కోసం పైకి చూడడం?

ఇది, నేను చదివిన ఒక ఆంగ్లపద్యం సారాంశం

2

నారయ్య తరచు మా వీధిని వెడుతుంటాడు వట్టిపోయిన ముసలి
 గొడ్డో, మరి పనికిరాని ముసలి యెద్దా ఎప్పుడైనా మా వీధిని
 వెడుతుంటాయి వాటదీ నారయ్యదీ ఒకటే వాలకం, ఒకటే జాతి

నారయ్య బుజాలు-కాదు నడుము-రవ్వంత వంగి ఉంటుంది
 ఆ వంగడం బరువు మోతవల్ల కాదు నారయ్య నడుస్తున్నప్పుడు
 కాళ్ళిడుస్తాడు ఆ కాళ్ళిడవడం అలసటవల్లకాదు

రోలరులాగుతూ రోడ్లు బాగుచేస్తారే వాళ్ళ కాళ్ళ కంకర మీద
 ఏడుస్తాయి కూడా

నారయ్యది వంగిన నడుం వాళ్ళ జాతి కాళ్ళిడ్నేవాళ్ళ జాతి
 అంతే

ముసలి యెద్దుకీ గొడ్డుగోళ్ళకీ చుట్టాలు లేరు నారయ్యకీ
 పెళ్ళాం పిల్లలూ ఉండడం వింతగా ఉంటుంది

“నారయ్య, నీకు వయస్సుంత?” అని అడిగాను మొదట
 “అదేమిటో” అన్నాడు “నీ కెన్నెళ్ళుంటాయి” ని అడిగాను మళ్ళీ
 “నా కెలా తెలుత్తుందండీ?” అన్నాడు

ప్రత్యేక వ్యక్తికీ, ప్రముఖునికి వయస్సుంటుంది వాడు పుట్టి,
 వెరిగి, కొన్ని పనులు చేసి, చచ్చిపోతాడు ఆజన్మంతం వాడి జీవితం
 తెదీలమీద తారీఖులమీద అడుగువేస్తా నడుస్తుంది మందికి మాత్రం

వయస్సుండదు అజ్ఞాతజనానికి చాపు పుట్టుకలుండవు

లోకమందిరానికి పునాది, కోట్ల మంది సామాన్యజనం సాధభారం మోసే పునాది మనకి కనబడదు, కాని ప్రాసాదసాందర్భం చూసి బలే అని కనుబొమ లెగరేస్తాం అంతే అది, లోకపద్ధతి

3

కనక, మనకి కోట్లమంది జనంలేరు అంటే వాళ్లండినీ మనకి లేరు వాళ్లు లేనప్పుడు మనకి భగవంతుడుగూడా లేడు కవి ఇలాగన్నాడు

“ప్రభూ! ఇక్కుడ నీ చరణపీరం ఉంది, ఇక్కుడ దరిద్రులూ పతితులూ విడిదిచేసేచోట, నీ పాదాలు ఉన్నాయి ఎంతవంగి వంగినా, నా ప్రభామం నీ పాదాల్ని అందుకోలేక పోతుంది, అపి దరిద్రులూ, పతితులూ విడిదిచేసేచోట ఉన్నాయి చిరిగిపోయిన గంతలూ బొంతలూ వేసుకుని, దీనవేషివై నీవు దీనులతో తిరుగుతావు, నా అహంకారమక్కుడికి చేరలేదు ఏ సహచరులూ లేని దిక్కుమాలినవాళ్లతో సాపంగట్టి తిరుగుతావు నీవు స్వామీ! ఆచోటికి తీసుకుపోయే దారేదో నాహ్యదయాని కెన్నడూ తెలియదు”

ఈ కవే మరోచోట అంటాడు “నీ కాషాయాంబరాలూ, ఆడంబరాలూ కట్టిపెట్టు జవమాలిక త్రిప్పడం, నామభజన చేయడం చాలించు అతని దగ్గరకు పోవాలంచే - అడుగో, ఆయనక్కుడ ఉన్నాడు? రాళ్లు కొట్టి దార్టు వేసేవాళ్లతోనూ, కటీకనేలను దున్నేవాళ్లతోనూ ఈ చీకటి గుడి తలుపులు వేసుకుని ఇకకూర్చోకు
Meet him and stand by him in toil and in sweat of thy brow ”

4

శిథిలాలయమ్ములో శివుడు లేడోయి
ప్రాంగణమ్మున గంట పలుకలేదోయి

దివ్యశంఖము గౌంతు తెరవలేదోయి
 పూజారి గుడిమండి పోవలేదోయి
 చిత్ర చిత్రపు పూలు చైత్రమాసపు పూలు
 ఊరూరా, ఇంటింట ఊరకే పూచేయి
 శిథిలాలయమ్ములో శిలకెదురుగా కునుకు
 పూజారి కొకచేని పుప్పు లేదోయి
 వాడ వాడల వాడె, జాడలన్నిట వాడె
 వీడు వీడునవాడె, వీటి ముంగిటవాడె
 శిథిలాలయమ్ములో శిలకెదురుగా కునుకు
 పూజారివాన్నికి పాంచియున్నాడోయి

5

అన్ని రకాల అహంకారాలలోనూ చెడ్డదేరంటే ధర్మసంబంధమైనది,
 నీతి సంబంధమైనది, అంటే “నా అంత” భక్తుడు లేదు నా అంత
 బుజావర్తనుడు లేదు అనుకోవడం ఇట్టి అహంకారులు భగవంతునికి
 మరింత దూరంగా ఉన్నారు అలాగే నేను సంఘనేవ చేస్తున్నాను, మరో
 సేవ చేస్తున్నానంటారు కొందరు ఈ బడాయి కూడా బాపుండదు
 "He who wants to do good knocks at the gate He who loves finds
 the gate open "

దరిద్రుల దగ్గరను, శ్రమజీవుల సమీపాననూ - అక్కిడ
 మాత్రమే కాదు - భగవంతుని వసతి లోకం బహిష్కరించిన వాళ్ళ
 మర్యాద పతితుల సదుమాకూడా భగవంతుడుంటాడు వాళ్ళను వదల్లేదు
 God is a long suffering God

నారయ్య చెప్పులజోళ్ళు కుడతాడు అంటే పాతజోళ్ళను మరమ్మత్తు చేస్తాడు అంటే మాసికలూ అవీ వెయ్యడం, చిరుగుల్ని కలిపి కుట్టెయ్యడం, ఇలాంటివి చేస్తాడు జోళ్ళకు పాలిష్ గూడా వేస్తాడు

ఒకనాడు మా పీగి వెంట వెడుతున్న నారయ్యను పిలిచాను పిలిచి చెప్పుల జత ఒకటి వానిముందు పడేశాను ‘పక్కన కొంచెం ఊడిందీ, కలిపి కుట్టెయ్యాలీ, తరువాత పాలిష్ చేయాలీ’ అన్నాను ‘ఆ’ అన్నాడు తలెత్తకుండానే

కాని నేను తీయమన్న చెప్పులజత తీయలేదు నారయ్య పక్కనే ఇంకో చెప్పుల జోడుంది దాన్ని తీశాడు దానికి రిపేరు కావాలని నేనుకోలేదు

అలా తీసి, పక్కల్ని గట్టిగా విడదీసి మాసి, దబ్బనంతో పాడచి చూసి, వేళ్ళని ఆ సందులోనికి పోనిచ్చి పెకెలించి లాగిచూసి, అదివరకు లేని చిరుగుల్ని ఇప్పుడు బయటపెట్టి ‘ఈ చెప్పులో?’ అన్నాడు తలెత్తకుండానే

నాకనహ్యం వేసింది ‘ఆ జోళ్ళక్కుడపెట్టి అవతలకిపో నాకు ఏజోడూ రిపేరు చెయ్యార్దు’ అని గద్దించేలోగా, అసలు చెప్పులజతను తీశాడు, తలెత్తకుండానే

ఏంజెయ్యను నారయ్యను? దానికున్న చిన్న చిరుగుల్ని గూడా పరామర్శించి, అడుగు అట్టుకీ పై తోలుమూతకీ సంబంధం లేనంతదూరం చేశాడు ఇకనేను వీధిలోకి వెళ్ళాలంటే ఏదో చెప్పులజత భాగుచేయించి తీరాలి నా అనుమతి తీసుకోకుండానే నారయ్య సంచీ విప్పాడు తాళ్ళూ తోలుముక్కలూ, పాత చెప్పులూ అవీ అవతల పారేశాడు తోలు కోసే కత్తివంటిది తీశాడు సూదో, దబ్బనమో, అది తీశాడు తోలు తడిపాడు చెప్పులకు అంటిపెట్టి చూసి, అనుకూలమేన

సైజల్లో ముక్కలు కోశాడు కోసి చెప్పులలో అతుకులూ, తాను పెకలించి విడదీసి తయారు చేసిన భాగాలూ కుట్టడం మొదలెట్టాడు తరవాత, నేను కోరలేదూ, నన్నడగలేదూ, రెండో జతగూడా మరమ్మత్తు చేశాడు ఆ తరువాత ఏదో ఎరమందున్న డబ్బుతీసి చెప్పులకు రుద్దాడు బ్రహ్మ పెట్టి తోమాడు నిగనిగ మెరిసేలాగా చేశాడు ఇదంతా తలెత్తుకుండానే

నారయ్య తలెత్తి పైకి చూడడం ఎరగడనుకున్నాను

ఇక నారయ్య కేం ఇవ్వను? ఎంతో పని ఎంతో సేపు చేసినట్లని పించింది నాకు అంతపనీ నేను కోరుకోలేదని గూడా తిక్కిగా ఉంది నాకు తోచిన డబ్బులు పడేశాను అప్పుడు నారయ్య తలెత్తాడు నా కేసి చూశాడు

నారయ్య చూడగలడే? నారయ్య కళ్ళు ఇంకా ఆరిపాలేదు తరువాత నాకేసి చేస్తూనే ఓ చిన్న నవ్వు నవ్వాడు నవ్వడం గూడా చేతనపును నారయ్యకి

నాకు కొంత కలతా, సిగ్గు గూడా వేసింది “ఏమివ్వమన్నావు?” అన్నాను నీవడిగిందేయిస్తే కొత్త చెప్పులే కొనుక్కుందునే” అన్నాను ‘కొత్త యా కొనండయ్య మారాజాలు’! తరువాత అయిం బాగు జేస్తా అన్నాడు నారయ్యకి కావలిసిన డబ్బులిచ్చేశాను

డబ్బులు పుచ్చుకుని లేచిన నారయ్యని కూచోబిట్టాను మాటల్లోకి దింపాను అతనికి కొడుకూ, కూతురూ ఉన్నారు కొడుకు బడికి వెడుతున్నాడు ఎలా పంపగలుగుతున్నాడో వాళ్ళి మరి? నారయ్య ముసలిత్తు బతికి ఉంది రోజూ ఎంతో కొంత గడిస్తాట్ట అప్పుడప్పుడు అంత రానూ రాదన్నాడు మరప్పుడు తిండో అన్నాను నిర్లక్ష్యంగా చప్పరించి, పట్టుకొస్తే తింటాం, లేకపోతే పండుకుంటాం అన్నాడు ఆ మాటల్లో కసి లేదు వాటిలో బరువూ బాధా గూడా లేదు ఎప్పుడైనా సినిమా చూశావా అన్నాను మళ్ళీ చప్పరించాడు “ఊ,

రెండుమూడుసార్లు అదిగూడా మాసింది పిల్లలకి బలేసరదా, సనిమా అంటే” అన్నాడు ఒక ప్పటం వేరు చెప్పి, అక్కిడో చిన్న పాతగుడిసెలో కపరం ఉన్నాన్నాడు అది నా పాతజోడులా ఉంటుందనుకుంటా, చిరుగులూ మాసికలూ అదీ

‘నారయా ఈ పని నీకు బాధగాలేదా? అన్నాను నారయా చిన్న సవ్యసవ్య, ఆ నారాయణమూర్తే అన్నిటికి అన్నట్లు పెకొక్కిసారి చూశాడు

7

భక్తుడు రాయ్దాసు జోశ్వ కుచ్ఛీవాడు అతనిలా పాడతాడు

“భగవంతుడు జోశ్వ కుచ్ఛీవాడు

గౌప్యగా కుడతాడు

పగలూ రాత్రి కుడతాడు
సూర్యుడు బంగారు పాదరక్ష

వెండి పాదరక్ష చంద్రుడు

నీలాల గదిలో, స్వగ్రంతో

నిశ్శబ్దంగా కూర్చుని

నిశాదివాలు చెప్పులు కుడతాడు

ఈలోకం పాతబడిపోయిన అతని పాదరక్ష

అయితే అతని అడుగు

అతి తెలికగా పడుతుంది దానిమీద’

భగవంతుడు రజకుడు నిశ్శబ్దంగా నా బ్రతుకూ నీ బ్రతుకూ మాలిన్యం పోయేట్లు ఉతుకుతాడు భగవంతుడు బట్టలకు రంగుల వేనే హడుగూడా సందేవన్నెలను తెచ్చి మన బాధలకూ, ఉషకాంతులను

తెల్పి మన అనందాలకూ అద్భుతాడు మొదటి చెప్పానుగదా-
భగవంతుడు రాశ్య కొడతాడు పాలం దున్నతాడు

8

చెప్పులకు పాలీష్ వేసే కుర్రవాళ్ళలో ఆలీ ఉన్నాడు, అందమైన
కళ్ళ వాడూను వాడు బజారు రోడ్లో కనబడతాడు తరచు సినిమా
పిష్టర్లు మాస్టుంటాడు' రైలు స్టేషన్లలో నారాయణ ఉన్నాడు వీడు
కంపార్ట్మెంట్లోకి జూరబిడి పాలీష్ వేస్తుంటాడు

నారయ్య కొడుకు మాత్రం చెప్పులు కుట్టాడు, పాలిష్
చెయ్యాడు చదువుకుంటున్నాడు పాత చెప్పు వంటి నారయ్య
గుడిసెకు ఎప్పట్టికేనా వాడే మాసికలు వేయాలి

అవ్య

బస్ప ప్రయాణం

నొ ఆయుర్దాయంలో సహం నచిలి మింగేసింది అవ్య సుభృమృష్ట్య
అయితే, ఆ ముసిల్లూన్ని నువ్వుదిలించుకోలేక పోయావా
అనంటావేమో! అలాంటే బోడి ప్రెశ్నలు నా దగ్గర కట్టిపెట్టు మి
సావిట్లో పుంది మీ తాతయ్య పడుకునే ఆ వెడల్పాటే బల్లు, వొక్కాలు
విరిగితే మళ్ళీ పెట్టించావూ, అది నువ్వుదులుకోలేపు అవ్యన్నేను
వాదులుకోవాలా?

నిజానికి ఆవిడమీద కోపం వాచిసప్పుడు మాత్రం “అరెరే
ఆ త్రిటిష్ వాట్చు సహగదనం మాన్చించేశారే! లేకపోతే అవ్య
అవ్యలాగ ముదరకుండానే వెళ్ళిపోయిందేదే!” అని అనిపించడం
కద్దు కాని యింతకూ అవ్య ఉండిపోయింది అంతే, ఉండిపోయింది!

ఇంతకూ ఆసలుకొస్తాను

కొప్పులూర్చించి కోదండమావయ్య దగ్గర్చించి వుత్తరు
వాచింధి అతని రొండో కూతురు పార్యతి పెశ్చనీ, పెళ్ళి పనులూ
అవి చేయడానికిన్నీ, మిగిలిన యేర్పాట్లకీ సహాయంగా పుండడానికిన్నీ
పది రోజులు ముందే రఘుని

సరే అని పెట్టేబేడా కల్పుకున్నాం ఇల్లా వాకీలి సద్గుకున్నాం
కావి గాడికీ గోవిందుకూ కబురు చేసి,

“యామర్హోయ్, జాగర్త తెల్లమొహోలువేసి కూచోకండి
పెరట్లో అపుని జాగర్తగా చూడండి యింట్లో అవ్యని వాదిలేస్తున్నాం
అవిష్టే కాస్త కనిపెడుతూ పుండండి పాపం” అని అంటూ

“అవ్యేదర్లా?” అన్నాను

“ఇందూ వొంటింట్లో గూడూ అపీ సర్దుతున్నారు” అంది
మా ఆవిడ

“ఇక్కుడున్నారయ్య” అని బండిలో సాయాను సర్దుతున్న
గోవిందు వీధిలోంచి అరిచాడు

వీధిలో అరుగుమీద అవ్య కూచుని పుంది ఓ మూటా,
చిలకల మానిక చెంబూ, చిన్న తాటాకుబుట్టా, పక్కని పెట్టుకుని

“యేందివ్య యిది యెక్కుడికి?” అన్నాను

“కొప్పులూరికి రా” అంది

“కొంప మునిగింది” అనుకున్నా గుండె అరికాల్లోకి
జారిపోయింది “యిలాంటి వేసంకాలంలో, తొంభె యేళ్ళదానివి ఈ
ప్రయాణ సన్నాహం యేవిటి? పేద్ద ఆఫీసర్ లా పెట్టేబేడా కల్పుకుని!
బండీ, బస్పు, రైలూ యిన్ని యెక్కు యేడవాలక్కుడికి

“నీ విభూతిపండూ, వాత్సులు పెట్టే లేకపోతే వివాహం ఆగిపోదు
టుప్పుమంచే దారిలో, కొప్పులూరు వెళ్ళడం పుండదిశా అక్కుడే
ఆవలించావంచే అన్ని తగలడతాయి” అంటూ ఉరిమాను చిన్న
మందపోసంతో అవ్యనిదానంగా “అదేవిటూ అబ్బాయా! నేన్నాకండ
కోరుండం కూతురికి పెళ్ళి చేస్తాడ్రా? నేను రాకపోతే వాడచెయ్య
విరిగనట్టవదూ! వెధవ్యాళ్ళకి వేరే వంటలుగదా? అవ్వీ యెవరు
చూస్తారా? కలకల్లాడుతూ కోదండం పుభమల్లే పెళ్ళిచేసుకోవడవేఎటి?

ఉప్పుమంటావు, ఉప్పుమంటావు అంటూ అశ్వాయుత్తెం
మాటలేవిటూ? మళ్ళీ మళ్ళీ చూస్తానురా యిదీ? ” అంటూ మా
అవిడ్వైపు తిరిగి “యేవే అమ్మాయా, ‘బంతులాడా రావే, బాలీకామణిరో’
ఆ పాటాచ్చునే నీకు? అక్కుడ పాడాలే అదిన్నీ, ఆ మధ్య పాడావూ,
“అవిటికాలు వియ్యపురాలదిగో వచ్చేనూ ”

నాకు చిర్రెత్తుకొచ్చింది

అవిష్టి లోపలికి మూటతోసహి విసరేసి తలువే
ద్వావనుకున్నాను కాని, అవ్యసంగతి మీకు తెలియదు, సుబ్బమ్మవ్య
సంగతి అవిడకో భయంకరమైన ఆయుధం పుంది, నేచెప్పానిదివరకే
మీతో వై పెదవి కింద వోకే పన్ను పుందని అదీ మన్ని
యేచెపించాలనుకున్నప్పుడూ తనకు పట్టుదల వొచ్చినప్పుడూ,
దానికింద అంటే ఆ పన్నుకింద నాలిక పెట్టి ఆడిస్తుంది మన్ని చూసి
యెగతాళిగా తలాడించినట్టూ, సువ్యోం చేస్తాను, చూస్తాను అన్నట్లాను

ఆరోజున, ఆ కీప్పసుయయంలో భయంకరవైన ఆ పన్ను
అడింపు చూశాను

ఏఫి చెయ్యలేక, “గోవిందు వెధవా, సాయాను సద్గ్వాయ్”
అని కేర్కేశాను

“వాడు తిట్టడని యేవీ అనుకోకు గోవిందూ, పిచ్చికోపంగాని
మనస్సు మంచిది” అంటూ బండిదగ్గర కెళ్లింది అవ్య

‘అవ్యకీ జెయ్’ అని మా నానిగాడు చెయ్యందించాడు
కొప్పు లూరికి బయలుదేరాం

కొణితివాడ బస్సుస్టోండు దగ్గర బండిదిగాం అందాకా
తోవపాడుగునా అవ్యకీ యెడ్డకీ తీరికలేదు అవి బండి తాగాలాయె,
అవిడ పెళ్లి ముచ్చబ్లమీద పైసంగం చేయాలాయె

కొణితివాడలో బస్సుప్పుడే సహం నిండిపోయింది దడదడ

సాధాను బస్తోషమీద వేయించి, పిల్లల్ని ఆడాళ్ళనీ బన్లో
కెక్కించాం అందరూ కూచున్నారు

అవ్యా ఓపుకారుంటే “కాస్త జరుగుబాబూ” అనడిగింది
అతను వినిపించుకోనట్టు యేదో మూలిగాడు

“యేం బాబూ మూలగుతున్నాపు పాపం? కాస్త జరుగు
వాయనా!” అంది అవ్యా

అతను బస్సు కిటీకీలోంచి చూస్తూ తిక్కిగా దగ్గాడు కాని
జరగలేదు

ఓపుకారు, యెత్తుకన్నా వెడల్పేక్కువ మాపీలో ఆస్టేలియా
పుంటుందే అలాగుంటాడు నిజానికి ఓ పట్టానికి జరగడంకూడా కష్టం

వేసంకాలం, కానీ ఓపుకారు వర్లూకాలం మబ్బులాగున్నాడు
నల్లగా చెయటలు కురిపించేస్తూ అతని పంచా, చొక్కా వొంటికి
అంటుకునిపోయి వొలిచేదానికి మాత్రావే వీలుగా వున్నాయి కాని
అవ్యకి మాత్రం అతనిమీద జాలికలగలేదు ముందు పన్నాడంచడం
మొదలెట్టింది కశ్చ మెరవడం మొదలెట్టాయి వొక విషపునప్పుతో
పెదిమలు వొక పక్కాకి వొరిగించింది చెప్పలేనంత చల్లగా నిదానంగా
నానిగాళ్ళే జరిగించి వాడిపక్కాని కూచుంది అంటే ఓపుకారుకు పరిగ్గా
ఎదురుసేట్లో

“యేవూరు బాబూ ఓపుకారూ” అని అడిగింది

అతను జవాబు చెప్పలే

ఒక చిటీకాగి, “వేరేవిటి బాబూ” అంది

అతను ‘ఫో అన్నట్లు తలపక్కాకి చొకాయించి వూరుకున్నాడు
“పద్మలే, చెప్పార్దులే ఆ గొంతు కెలావుంటుందో అని పిల్లలుగూడా
పున్నారు” అని గారాంగా మూతిపెట్టింది అవ్యా

ఇక్కొమాట అవ్యకు కొన్ని ఆయుధాలున్నాయి, ప్రెశయిచెనవి, అశ్వత్థామహారాయణాప్రంలాగా । వాట్లో వాకటి ముందు పన్ను, అదిసరే రెండు దొంగ సాఫెతలూ అవీ చెప్పడం, అబద్ధపు కథలు తన హయాంలోనే తన ఖద్దునే జరిగినట్టు చెప్పడం మూడు, అతి ఒడుపుగా అన్ని చూస్తూ, గమనిస్తూ మందమతిలాగ మగతలో ఉన్నట్టు నటించడం అసలు అవ్యక్తి పీపు మీదకూడా కట్టున్నాయి ఇహ ఆఖరిది, ముసల్సీ ఆడదీ అవడం, దీనివల్ల ఎవరూ ఆవిడమీద చెయ్యి చేసుకోరుగదా

ఇలాగ ఆరోజు బస్సులో షాపుకారు కెదరుగా కూచుని అవ్యమొదలెట్టేంది బాబూ, యుద్ధ ప్రెసంగం

చూడండీ యెలకపీల్లతో పిల్లి ఆడకుంటుందే, అలాగా షాపుకారుతో చెలగట మాడేసింది వట్టి ఒంటిపన్నుతో, పూటలాగ పూరే మాటలతో చేసింది యుద్ధం

“బాబూ, పేరు చెప్పాడ్దమ్మా, వ్యాధులే, తెలుస్తానే వుంది కాదూ ఎంచక్కు ‘హనుమాన్మా’ అని పిలవనా? నా బిడ్డపంటివాడను నాయనా! ‘హనుమ’ అని కూడా అంటాను ముద్దుగా

“బాబూ, నువ్వు పాపం పేరు చెప్పలేదంటే, చెప్పనూ లేవు పాపం, ఎక్కుణ్ణించో రావాలి ఆ దిక్కుమాలిన మాట, మడలతలన్ని వాత్తి గించుకుని, చూడయ్యా, రోజు కాస్త తేనె పుచ్చుకోగూడదూ రొండు పూటల్ల? తేనెపుచ్చుకోడం, పప్పులూ వేపుచ్చా మానెయ్యడం, అంతేనోయ్”

షాపుకారు పుగ్గంగా చూశాడవ్యకేసి

అవ్య మళ్ళీ -

“నీ కిష్టంలేదూ అల్లా చెయ్యడం? అప్పును మరి తిండిమానుకోడం కష్టం నాలికని చంపుకో లేనపుడు, లోపల బోలెడంత

వోటున్నప్పుడు ఎందుకు మాసుకోడం అనిపిస్తుంది ””

ఇక్కడి కొచ్చేసరికి బస్సులో పిల్లలూ వాళ్ళాగు మొదట నోట్లోకి చెయ్యడిట్లుకుని “ఘఘఘ” అని నవ్యాపుకుంటోన్నవ్యాపం మొదలెట్టారు అవ్యా సూటిగా, నిదానంగా షాపుకారుకేసి చూస్తూ ప్రెసంగం సాగిస్తూనే పుండి

“మా రావయ్యకాపు కొడుకు వీరాజు కూడా యిదే చెప్పాను బాబూ సుప్పు వీరాజు నెరగవను కుంటాను” నేను, నానిగాడు తిరనాళ్ళ కెచ్చేప్పుడు మేం బండిలోంచి పడిపోకుండా, వీరాజునే చివర్న బిరడాలాగా బిగించాడు మా అబ్బాయి

“ఇంతకే నే చెప్పేదేవంటే, ఆ వీరాజు కూడా నే చెప్పింది ఏనక, వొళ్ళపెంచి యిటూ అటూ దురాక్రిపణం చెయ్యడం మొదలెట్టాడు పతే యిలాగ చూడు నాయనా! అతని వొళ్ళ, అతగాడి వొంటిరంగు మంచిదోయ్ నీ వొళ్ళలాగే నిగినిగలాడుతూ, నల్లహా, కొత్త తారురోడ్ధులాగా, నిగినిగలాడుతూ, మన మొహం మాసుకోవొచ్చు తెలుసునా? నల్లటి అద్దంలాగ, మా నానిగా డంటుంటాడు కూడాను మరి సిరా కావలిష్టే వీరాజు వొంటి మీద యిన్ని నీళ్ళపోసి తీసుకోవచ్చని

“అయినా వీరాజుకి అంత వొళ్ళ అనవసరమున్నా ఆపదాకూడాను ఎందుకు? ఒక సంగతి జరిగాక, రావయ్యకాపుతో చెప్పాకూడా “తగ్గించు రావయ్య కాపూ, తగ్గించు వీరాజు విస్తృతం” అని

ఓ సారి యామయిందంటే,

తెల్లారగట్టు, నాలుగ్గంటలకి, రావయ్యకాపు యింటి రగ్గర్చుంచి ‘గొల్లు’ మని యేడుపులు, కేకలు వినబడ్డాయి

మేం పరిగెత్తాం వాళ్ళింటికి

వాళ్ళ సావిట్లో పాణకచుట్టూ బొద్దెంకల్లాగ వీరాజు చుట్టూ యింట్లో నలుగురూ చేరి

“ఏవిరా నాయనా ఏవిరా, మాటాడరా? సద్గుకున్నావా?”
అనడగుతున్నారు దూరాన వో మూల వోణుకుతూ పశువులు తోలుకుపోయే గొల్లాడు వెంకటయ్య నిలబడి పున్నాడు మేం వొచ్చాక, వీరాజుని వెల్లకిలా పడుకున్నవాళ్ళే, రావయ్యకాపూ వాళ్ళూ, ఏడెనమండగురు పక్కకి ఒత్తిగించారు అటు పడిపోకుండా చిన్నపీటలూ అపీ వెచ్చేరు మాద్దంగదా, వీరాజు వీపుమీంచి, చేతులుమీంచి మూడు ఎరువారలు బొబ్బులెక్కె పున్నాయి”

“ఇదేమిటి?” అన్నా

“తెల్లారగల్ల నాల్లుగ్గంటలకి వీరాజు పెరట్లో పశువుల పాకదగ్గిరకి వెళ్ళాట్టు, పశువులకి గడ్డెద్దావని ఇంతలో పిచ్చివెధవ గొల్ల వెంకటయ్య వొచ్చి వీరాజుని మలపగేదనుకుని గడ్డిమీద వొంగున్న వీరాజుని ‘చ్చాచ్చాచ్చా’ అని వీపుమీద తాటితో మూడుసార్లు తగిలించాడు గట్టిగా”

“రేచికటి వెధవ” ఎంత చీకబైనా, బిక్కెచిక్కెన గేడకీ వీరాజుకి తేడా తెలుసుకోపద్దూ? అదీ సంగతి వెంకటయ్యగాడు కట్టాక్కించిన వాతలు మానడానికి వీరాజుకి ఆరునెల్లు పట్టింది

“బాబూ, హనుమానులూ, తేనెపుచ్చుకోవాలి బాబూ వేపుశ్శూ, పప్పులూ మానాలి, ఎవరేనాసరే!” పాపం, ఇప్పుటికి వీరాజుకి పెళ్ళి కాలేదు

“పిల్లలిన్న చూడ్డునికెళ్ళడం, పిల్లలు యితగణ్ణే చూసి ‘బేరు’ మనడం, బేజారేత్తడం, మా రావయ్య కాపు కొడుకుని చూసి మతి చెలించినవాళ్ళూ, మంచంపట్టినవాళ్ళూ కన్నెపిల్లలు పున్నారంటారు”

“అవి వెధవ కిట్టనివాళ్ళు మాటల్లే! బట్టో మేఘరు

పారపాటున బోధనుకుని అతనిమీద అంకెలు వేళదనీ, పాలంతో అప్పి కూచోవెడితే పిట్టలూ గిట్టలూ అవీ గింజలకోసం రావని, ఎవరింట్లోనేనా ధాన్యం అవీ దంచడానికి గొయ్య కావలిసివస్తే వీరాజుని తీపికెళ్ళి కూచోబెట్టి లేవదీస్తే గొయ్య పడుతుందనీ, వాళ్ళింట్లో సాగాను గదులూ గాదులూ ఒకవెపున్నా వీరాజు గది ఒకవెపున్నా కొంప ఒరిగి పోకండా యేర్పాటుచేశారనిస్సీ, ఎవరేనా పెంకె పిల్లలుంటే, “వీరాజు వాస్తున్నాడు వీరాజుతో చెప్పాం” అని హడలెత్తించి పారేస్తారనీ నానా కుశ్చ కూతలూ కూస్తారు గానీ లోపలకిట్టుక - నేను నమ్మను

“హనుమాన్నా, పెళ్ళయిందా బాబూ నీకు? పాపం, ఆ యిల్లాలెవరో? నీ కయినప్పుడు వీరాజుకీ అపుతుంది కాకేంజేస్తుంది? పిండి కొడ్ది రొట్టి ఎవళ్ళకి తగినవాళ్ళు వాళ్ళకు వొస్తారు భోజుడు లాంటి రాజుంటే కాళిదాసులాంటి కవి వస్తాడన్నారు శ్రీ రాముడు లాంటి ప్రభువుంటే, అంజనేయుల్లాంటి బంటువుంటాడు ఇంతకీ జీరం పెంచడం మాత్రం తక్కువపనా, హనుమాన్నా? అందరికీ సాధ్యవా? ఏవిరా నానిగా, నువ్వు పెంచగలవురా? ఎంచక్కు ఒక మనవిషిని చెరిపి చేయిస్తే మరి నాలుగు మూర్ఖులు తయారవద్దు, హనుమానులూ!”

ఇక్కుడ్కోచేసరికి “ప్పుప్పుప్పు” అని నవ్వాపుకోలేక గిలగిల లాడుతున్న వాళ్ళందరూ గొల్లమన్నారు ఒక్కసారి

“బాబూ, నువ్వు నవ్వుతున్నావా, హనుమానులూ! ఎలాగ చెప్పుకున్నాను చెప్పుకో?”

“బస్సు అంతా కదిలిపోతుంటే, తెలీదు నాయనా నువ్వు నవ్వుతున్నావనీ?”

పొన్నకారు అవ్యాగంతు పిసకలేక, తాను బస్సు మీదనుంచి దూకలేక ఎలాగున్నాడో ఆ సరకంలో అంతనేపూ, ఇంతలో రెలు స్టేషను దగ్గరికి బస్సువాచ్చి ఆగింది పొన్నకారు గభీలుమని లేచి

అవ్యక్తిగుడ్లురుముతూ చూశడు అవ్యక్తంటిగా, పొనుకారుకి “ఉంటాను బాబూ, సెలవ్ హనుమానులూ” అని గుడ్ మార్గుంగ్ లాగా పెట్టింది అందరూ గొల్లమన్నారు మళ్ళీ

ఇద్దరు సత్యవాదులు

2 కప్పుడనిపిస్తుంది, ఈ లోకంలో అందరూ సత్యవాదులే అని

“ఎందుకండే పాడబద్దాలు మాట్టాడతాడు, అబద్దాలు! నా కబద్దమంచే వాళ్ళు మండిషాతుంది నిజమనుకున్నది అనేసెయ్యాలి అనేసింది అమల్లో పెట్టాలి అంతేకాని నకీలిమాటలూ, నకీలిపనులూ మాస్తే నాకు మహామంచెత్తుకొస్తుంది నేను చస్తే అబద్దమాడను తెలుసునా, నాలిక కోసెయ్యాలికాని” అన్నమాటలు ప్రతినోచు వినబడుతుంటాయి ఈ లెక్కనిమాస్తే మనకు అడుగడుకే ప్రారిశ్యంద్రులూ, ధర్మరాజులూ తగుల్లారు కాని ఏ నలుగురైదుగురినో తప్పుస్తే, తెలిసా తెలియకుండానో, ప్రతివ్యక్తికి హమేషా అనత్యదోషం అంటుకుంచేనే పుంటుంది మాటలోనో, చూపులోనో, చేతలోనో, నప్పులోనో!

అయితే ఆ మనిషి అసత్యాన్ని తిట్టినప్పుడు మాత్రం నిజాయతీగానే తిడతాడు కథ చదువుతున్నప్పుడో, సినిమా చూస్తున్నప్పుడో, దొంగకి కూడా దొంగ పట్టబడాలనే ఉంటుంది మనిషిలో లోపల ఉన్న మంచితనం అదే అదే మనిషిని రక్కిస్తుంది అదే మనిషిచేత ఇందాకటి మాట అనిపిస్తుంది

ఇంకోచికూడా ఉంది అదేవనిగా ఇంకోడు చెడ్డవాడు అని మొదట కోపం కాద్ది మొదలెట్టే, అని, తర్వాత అది తానే నిజం క్రింద నమ్మేయడం అలాగే తానస్వదీ, చేసింది, నిజాయితీదీ అని, అనిఅనీ, అదీ నమ్మేయడం

ఏదో పుస్తకంలో చదివినట్లు జ్ఞాపకం ఒకడు ఒక పెద్ద గండం దాటితే ఏదో చేస్తాడూ భగవంతుడికి మొక్కుకుని, అది దాటగానే బయలికేసి చూసి, కన్నుగీటి, ఆ మొక్కు చెల్లించడు దేవుణ్ణే టోపేవేసినట్టు! కాని, క్రమక్రమంగా తాను నిజాయితీవాణ్ణే అని నమ్ముతాడు

ఏదెలాఉన్నా, ఎవడికివాడు అందమైనవాళ్లానీ, తెలివెన వాళ్లానీ, నిజాయితీ అయినవాళ్లానీ, అనుకుంచే తప్ప బ్రతకనేలేడు దీనివల్ల ఒకటి తేల్లుంది మంచీ చెడ్డా, సత్యం, అసత్యం, ఏవో పాళ్లులో అందరిలో ఉంటాయనినీ, గుణదోషాలు నిర్దయించేవాడు దయాఖువెన ఆ భగవంతుడేననినీ ఆ భగవంతుడి దృష్టిలో దోషం అనేది కుదర్పవలసిన రోగమేకాని, దండించవలసిన నేరం కాదని, కనుక అందరం అన్యోన్యంగా ఇష్టంగా ఉండాలని

ఇక ఈ అసత్యాలు చెప్పేవాళ్లు స్తులంగా మూడు రకాలని అనుకోవచ్చు మొదలటిరకం, ప్రతి నిత్యం దినచర్యలో తగిలే బాపతు “బిడికెందుకు రాలేదురా నిన్న?” అని మేఘరడిగినప్పుడల్లా, బ్రతికున్న అమ్ముమ్మ నిన్న చనిపోయిందని చెప్పే పిల్లవాడిలాగ, ఇలాంటివి అధికారుల రగ్గర, ఆఫీసులలో, బేరసారాల్లో ఇచ్చిపుచ్చుకోణల్లో, అన్నిట్లో పౌచ్చుతగ్గ పాళ్లుల్లో రోజు తగుల్లుంటాయి పీటిలో అంత సరదా కనబడదు అయినా ఒక పిల్లవాడు, మేఘరుతో చెప్పిన అసత్యం చమత్కారంగా ఉంటుంది “ఏమిరా ఎందుకు ఆలస్యంగా వచ్చావు?” అంటే “వానకురుస్తోంది కాదండీ ఒక అడుగు ముందుకేష్ట రెండడుగులు వెనక్కు జారుతుంది అందుకని ఆలస్యమయిందండి ”

“ఆడుక్కి రెండుగులు అలా చెనక్కి జారిపే, సూక్తులు కెలా రాగలిగావురా?”

“వీపు సూక్తులువైపు పెట్టాను మేష్టారూ”

ఇంకోరకం అసత్యంవాట్లున్నారు వీళ్ళు రామాయణంలో రజకుని వారసులు వీళ్ళు తేళ్ళకి తాతలు, తోడెళ్ళకి తండ్రులు వీళ్ళు మహో ఆపత్కిరమైనవాళ్ళు వీళ్ళు ఒధెల్లో నాటకంలో ఇయాగోకి చుట్టూలు మన శకునీగికునీ వీళ్ళకి కాస్త దగ్గిరగా పస్తారేమో! వీళ్ళకి పెద్ద చిన్న మంచీ చెడ్డ, ప్రీతి పురుషుడు, న్యాయం అన్యాయం అంటూ ఉండదు వీళ్ళు మొట్టమొదట భయంకరమైన అసత్యం ఆడి, తర్వాత దానిని నిలబెట్టడానికి కారణం వెతక్కుంటారు “Motive hunting of a motiveless malignity” లాగా ఈ దిక్కుమాలిన అసత్యం ఆ నోటా ఈ నోటా దౌర్లి దౌర్లినాని నానీ, చాలా పెద్దగా విక్రతంగా చుప్పనాతిగా తయారవుతుంది

మూడో రకం వాళ్ళున్నారు చీఫుకెనా చెడ్డ చేయలేరు కాని వీళ్ళకి కాశిమజిలీ కథలు కంరస్తం వీళ్ళ కల్పనకి కళ్ళుం అంటూ ఉండదు పక్కి వీధిలో కొకసారి ఇశ్టేవోళ్ళుచ్చి పదితలల రావణాసురుడ్డి అప్పుడే చూసివచ్చామంటారు కీలుగుర్రాలూ, ఎగిరే తివాసులూ, ఇలాంటివాటి కల్లా వీళ్ళ మెదడే పుట్టిల్లు అయినా మంచివాళ్ళు, కులాసావాళ్ళు, ఇదిగో వీళ్ళని గురించి చెపుతుంచేనే ఇద్దరోస్తున్నారు కాస్త పక్కికి తప్పుకుని వాళ్ళ మాటలు విందాం

* * * *

హరిశ్చంద్రుడు . యేవి చలి ! యేవి చలి, ధర్మరాజు మనం పురాణాల్లో చదివింది అబద్ధమనుకుంటాం కాని వెణ్ణీ పీరులం

ధర్మరాజు అదేదో ముందు చెపుదూ, చెందం హరిశ్చంద్రుడు ఆగు, యిలా చూడు, ముందీ మాట విను నడిపిథిలో చెందం అని నన్ను ఎప్పుడూ పిలవకేం? నిన్ను రాజు అంటున్నానా, ధర్మరాజు అని పిలుస్తున్నానా? నన్ను సత్యహరిచెందం అను పోనీ హరిచెందం అను

ధర్మరాజు సరే హరిచెందం, జరిగిందేవిటో చెపుదూ హరిశ్చంద్రుడు బదరీనాథ్, హరిద్వారం యాత్రలన్నీ పూర్తిచేశాం నేను మానవసరోవరానికూర్కాడా బయలుదేరా అదీ దాటాను గడ్డు హిమాలయాల మధ్య కొచ్చాను

ధర్మరాజు ఒక్కడివే?

హరిశ్చంద్రుడు : నాతో మరొహడు వస్తున్నాడుగా ఒకవోటు కొచ్చాక, ఒక నాడు వాడితో యేవిటో చెబ్బామనుకున్నాను ధర్మరాజు మాటలు - మన నోటమ్మట వోచ్చే మాటలోయ్ - అని చలికి గడ్డ కట్టుకుపోయి, యివతలికి పడి రాలడం మొదలెట్టాయి ఇహచూడూ, వాడి వాక్కులు పడగట్టు, మన మాటలు మంచుగడ్డలూను, యిక మాట్లాడు కోవడందెలాగోయ్?

ధర్మరాజు యిప్పటికే అలాగే వుందన్నమాట చలక్కిడ?

హరిశ్చంద్రుడు యేం, నువ్వు వెళ్లావా ధర్మరాజు?

ధర్మరాజు. నేను టిబెట్టుకూడా చుట్టబెట్టాను కదోయ్, హరిచెందం! అయితే మేం ముందు జాగర్తలో పడ్డం నువ్వు చెప్పినశ్లే మాట్లాడుకుంటూంచే, మాటలు ముక్కలుముక్కలుగా గడ్డకట్టుకుపోయి రాలి పడేవి అప్పుడు మేము అగ్గిపుల్లలు వెలిగించి, వాటిని మాటలుగా మార్చేసి తంటాలుపడేవాళ్లం

హరిశ్చంద్రుడు నాకూ తోచిందనుకో ఆ పుపాయం కాని యా యేడు చలి యెలా పుందంచే, ఆ అగ్గిపుల్ల వెలిగించేసరికి, ఆ వెలుగు గడ్డ కట్టుక పోయి, నక్కతం రాలి పడ్డట్టు చుంయిమని రాలిపడేపోయేది

సరే దానికేంలే

ధర్మరాజు ఆ! అలాగేం?

హరిశ్చంద్రుడు . తిరిగొచ్చేటప్పుడో గమ్మత్త వొక కొండలబారు దగ్గర ప్రతిధ్వని ‘సత్యహరిచ్చెంద్రా’ అని యిప్పుడు కేకేస్తే , మరి పది నిమిషాలయాక ఘట్టిగా స్పష్టంగా ‘సత్యహరిచ్చెంద్రా’ అని ప్రతిధ్వని తిరిగొచ్చేసేది

ధర్మరాజు అంటే, నువ్వు చెబెట్టు వెళ్లేదుగా మరీ దాన్నే మన వాట్టు ‘త్రివిష్టపం’ అంటారు ‘సురలోకోద్యోద్యివాద్వ్య ప్రీయాం కీబే త్రివిష్టపమ్’ అన్నాడు కాదుటోయ్ అమరంలో ఆక్రూడ అంతా దేవతల లెక్క వోచోట వోరాత్రి ఆగిపోవలసి వొచ్చింది, పదిఘుంటలకు ఇహ నిద్రపోవాలి అయితే, తెల్లారగట్ట ఆరు ఘుంటలు దాటకుండా లేవాలి అప్పుడేం చేశనూ ‘ధర్మరాజు తెల్లారింది లేలే?’ అని కేకేసి పడుకున్నా మరి ఎనిమిది ఘుంటలయాక, అంటే తెల్లారగట్ట, సరిగ్గ ఆరుఘుంటలకి ‘ధర్మరాజు! తెల్లారింది లేలే?’ అని అలారంలాగా కొండ కొండసుంచి, నా కేకే ప్రతిధ్వని వొచ్చి లేవేసింది యిదంతా ఎందుగ్గాని, హరిచ్చెంద్రా, చలికాలంలో పుత్రరదేశయ్యాత చేయకూడదూ అంటాను హరిశ్చంద్రుడు వేసంగిలో మాత్రం? యిది విను వోమాటు వో పెద్ద పుద్యోగి - వేరందుకులే - ఢిల్లీనుంచి “సత్యహరిచ్చెంద్రం! నీతో ఏదో ఆలోచించాలి వెంటనే రా, స్తోజ!” అని పోసులో మాట్లాడాడు మండు వేసంగి ! ఏం జెయ్యను? చచ్చినట్టు బయలుదేరా మకాం ఆయనగారి భవంతిలోనే అంతా పాలరాయి! వొకనాడు మా మంతనాలయ్యాక, ఆ పాలరాతి పరండాలో పచారుచేస్తూ ఘుట్ట వెలిగించాను ఘుట్ట కాల్పుకుంటుంటే ఉమ్మీరాదు మరీ? ఉమ్మీకా చటుక్కున గ్యాపకవొచ్చింది

ధర్మరాజు . యాయని?

హరిశ్చంద్రుడు : అది పెద్ద ఉద్యోగి భవనమనీ, పాలరాతిదనీ, యొక్కూడబిడితే ఆక్రూడ ఉమ్మీయ్యకూడదనీ

ధర్మరాజు యెవరిదైతే నీ కడైవిచొయ్? సీకు రూల్స్ విచె హరిచ్చెంద్రం!

హరిశ్చంద్రుడు • అప్పనే! అయితే మనకే బాపుండు చూడూ అప్పుడు వహిసేని పెలిచాను ‘ఉమ్మిపడ్డచోట పుభంగా కడిగేవోయ్’ అన్నా ‘యెక్కుడ?’ అన్నాడు వాడు నేలకేసి చూస్తే యేవిలేదు ధర్మరాజు యేంజరిగింది?

హరిశ్చంద్రుడు ఉమ్మి ఆనవాలైనా లేందే, కింద ఆనవాలు పుండూనికి అది నెలమీద పడితేనా?

ధర్మరాజు అప్పును మరి, మండు వెసంగాయెనూ, ఆ నిష్ఠివనునఁ నోటి నుంచి నిష్ప్రమించి నిష్ప్రమించడంలో భూమిని చేరకుండానే ఆప్చిరె పోయి, మేఘశకలాలకు మల్లే చెదిరిపోయిందన్నమాట నాకూ అంతే జరిగిందిగా ఒకసారి రాజపుటానాలో నేను నీళ్ళ పుక్కలించి పుమ్మెయడం, నోట్లోంచి నీళ్ళరాకుండా ఆవిరిలా రావడం అంతే ఒక ప్రాణకరీ గొట్టంలాగా అయిపోయానోయ్!

హరిశ్చంద్రుడు నీకు పుమ్మెయడం దాకానన్నా వచ్చింది వోసారి మన బెజవాడలో ఒకింగ్పోమ్వేబలో భాసుమూర్తిగారి భార్య, నాకు మంచి నీళ్ళ యివ్వబోవడం, ఆ చెంబు నా కందించేలోగా అది ఉత్తదిగా అయిపోవడం! అయితే యివన్నిగూడా ప్రకృతిలో పున్నవే ఆ భగవంతుడి చేతలు తపస్సువల్ల మనుమ్మలవే బ్రహ్మాడమైన శక్తిని సంపాదించవచ్చు

ధర్మరాజు అంత తపస్సు లేకపోయునో, మనలాంటివాళ్ళం కూడా కొంత ధీమాతో, పట్టుదలతో, అసాధ్యపు పనులు చెయ్యుచ్చు వోసారి, మా జమీండారుగారితో వేబకౌ ఆయన, ఈ ధర్మరాజుగాడు లేకండా, కోటసుండి వొక్క ఫుడియ యివతలకు అడుగువెప్పేవాడు కాదు సరే వేబకు వెళ్ళాం కీకారణాం ముందు నేను నడుస్తున్నాను వెనకాల చీమల బారులా మిగిలినవాళ్ళ వేబకుక్కలు, సరంజాము!

మాబారులో ఆఫరి వాడికి కొంచెం అవిటీకాలు నువ్వేరుగున్నదేకదా, నాకు మాటానడకా అన్ని మరుకే హరాత్తుగా పున్నట్టుండి, వెనకనుంచి ‘మొర్రో పులి పులి’ అని తేక వినబడింది మా జనవంతా యథాయథ్యలైపోయి, చెట్టుపుట్టు చూసుకున్నారు ఆ అవటీకాలువాళ్ళి, యొలకను పట్టుకున్నట్టు వొక పులి నోట కరుచుకుంది హరిశ్చంద్రుడు . యేం జేశావప్పుడు ?

ధర్మరాజు యెంతెనా మనిషినికదా, యేం జేస్తాను? వాళ్ళి వదిలిపోతానా? వొక్క అంగలో వెళ్ళి, మొదట దాన్ని అడ్డగించాను “అగు” అన్నాను కాస్తా కూస్తా పుండా పులి? దాని వంటమీద చారలే ఉన్నాయి, నాలుగేసి అడుగుల వెడల్పు!

హరిశ్చంద్రుడు . సాట్టాడ్పు వదిలేసిందా అది?

ధర్మరాజు వదుల్చుందీ? ఆ పెట్టేవి పెట్టుకుండా వదుల్చుందా?

హరిశ్చంద్రుడు యేం జేశావ్?

ధర్మరాజు దండం దశగుణం భవేత్ చేతిలోపున్న బడితో వో పెట్టు పెట్టును ఆ వ్యాపు చక్రవర్తికి కపాల మోక్షమయినంత పనయింది నేను యే సింహాన్ని, శరభాన్ని, గండభేరుండాన్నాన్ని అనుకుంది వాళ్ళి వదిలి కుయ్యా, మొర్రో అని వొక్కో వరుగు హరిశ్చంద్రుడు బతికాడా?

ధర్మరాజు చచ్చిపోనిస్తానటోయ్! అయితే మెడమీద పేదగాయం బతుకుతాడని అనుకున్నానా? వోపని చేశాను నాకు తెలుసున్న నాలుగు ఆకులున్నాయి అక్కడ అవి తెచ్చి, ఆ పశరు ఆ గాయంపైన పిండాను ఓ ఘడియలో చర్చవంతా, నున్నగా మాములుగా అయిపోయింది చెప్పాచ్చేదేమిటంచే మనకు ఆ నిజ్యరం పుండాలి పులవనీ దాని బాబో తాతో అవని, తోక రూడింపవలసిందే హరిశ్చంద్రుడు కాని ఇదొకప్పుడు మనకి వికలించవచ్చు మనం ఆ పులితో కాల్పువేళ్ళు పెనగవలసి రావచ్చు మనకి నాలుగు చాపుదెబ్బలు తగలొచ్చు తపస్సేపుంచే! మా తాతగారికిలాగి తాతగారంచే మా

అమ్మగారి తండ్రిలే

ధర్మరాజు : అలాగా?

హరిశ్చంద్రుడు అనును, ఆ రోజుల్లో వోసారి శ్రీశైలం వెళ్లుతుంచే ఆయన, హరాత్తగా పెద్దపులి బొబ్బిలు వినిపించాయట ముందు అందరూ చెల్లాచెదురెపోయారు యెందుకురా అంత కంగారు అని మాతాత కేకేస్తునే పున్నాడు వాట్చు దూరంగా పోయి, శాస్త్రర్థగారూ, మీరూ ప్రాణాలు దక్కించుకోండి రండి, అని కేకలు పెట్టారు మాతాత వో చిరునవ్వు నవ్వి, “మీకు మల్లే నాకు పిక్కిల్లో కాదు పుంటు బిలం” అని అంటూ, ఆ శార్యాలంపైపు తీట్టణంగా చూడ్డం మొదలు పెట్టాడు దాని కళ్లులో కళ్లు కలపి

ధర్మరాజు అది మీదపడకుండా అలా నిలబడి పుందిటోయ్ మీ తాత చూపుతో?

హరిశ్చంద్రుడు నిలబడిందనా అంటున్నావు! యెలా నిలబడుతుంది? మా తాతగారి చూపుల్లోని విద్యుచ్ఛక్కి చింత నిప్పులవంటి దాని కళ్లులోకి ప్రసరించడపున్నా, దానికి పొకు కొట్టినట్టు అయిపోవడపున్నా, అది గాలి తీసేసిన రబ్బిరు బొమ్మలాగ చప్పగజారి నేలమీద బబ్బోవడపున్నా జరిగాయి నువ్వు నమ్ముతావో, నమ్మువోగాని!

ధర్మరాజు . నువ్వు చెప్పుంటే యెందుకు నమ్మును? యింతకూ మన పెద్దల తపశ్చక్కి అలాంటిది! వోసారి మా పెత్తండ్రిగారు - నువ్వు ఎరుగుదుపుగా ఆయన్ని, మహానుభాపుడు - ఆయనాన్నా, మా వూరు రాజుగారున్నా బావా అంటే బావా అని పిలుచుకునేవారు వో మారు యిద్దరూ వూరిబయటకు రాజుగారి బగ్గీలో షికారు వెళ్లుతున్నారు రాజుగారు సరదాకి - బాపమరదుల వరసకదూ మరి - మా పెత్తండ్రిగారిపై మాసి, “యిదిగో యిం కనబడే భూమంతా మీరు రేపటికి తెల్లవారేసరికి, యెన్ని యెకరాలమేర దున్నుకోగలిగితే అన్ని యెకరాలూ

మీకిచేస్తున్నాను” అన్నారు, వెటకారంగా నప్పుతూ, పక్కనున్న దివానుకేసి కన్నుగేటి మా పెదనాన్న “చిత్తం” అన్నారు గంభీరంగా చీకటి పదుతోంది యింటి కొచ్చేశారు యింటికిరాగానే, మా పెదనాన్న “వారే అబ్బాయ్, రాగిచెంబూ దర్శాసనం పట్టుకు నాతోరా” అన్నాడు యద్దరం రాజుగారు మాపించిన ప్థలం దగ్గరకి వెళ్లాం మొక్కా, మోడిగా, రాయి, రహ్మాన్, యెగుడూ, దిగుడూ, భయంకరంగా వుంది మైళ్ళకోదీ

హరిష్ణంద్రుడు అప్పుడేం జరిగింది?

ధర్మరాజు . ధర్మాసనం వేసుకున్నారు మా పెదనాన్న దానిపీద పద్మాసనం వేసుకున్నారు పక్కన నీళ్ళతో పున్న రాగిచెంబు పెట్టుకున్నారు కళ్ళమూసుకుని యేవో మంత్రాలు జపించడం మొదలపెట్టారు నేను కుర్రాణికదా, నెమ్ముదిగా ఆ ప్రక్కన వారిగి నిద్రపోయాను తరవాత పెదనాన్నగారి గొంతుక విసబడింది “అబ్బాయా” అని పిలిచినట్టు లేచి మాశాను తెల్లారింది కంటికి కనబడేటంతమేర యే వెయ్య యెకరాలో యెంతో నుస్కాగా, చదునుగా నూరేళ్ళనుంచి దున్నతున్న మాగాణిలా అయిపోయింది **హరిష్ణంద్రుడు యెలా అయిందంటావు?**

ధర్మరాజు ఆ రాత్రి మేం కూచున్నచోట - అది పెద్ద శ్వశానం - మా పెత్తండ్రిగారు మంత్రాలు చదివి, భూమిలోనుంచి చచ్చిపోయినవాళ్ళ దెయ్యాలనన్నింటిని పిలిచారు వాటితో, మీరు తెల్లాహారేలోగా యెంత దున్నగలరో అంతవరకు దున్నండి, అని ఆర్దరు చేశాడు అని వెయ్య పదిహేనువందలో యెకరాలు దున్నేశాయి, చచ్చినట్టు ! తెల్లారేపరికి మాయమయ్యాయి మంత్రబలం !

హరిష్ణంద్రుడు . అప్పుడు రాజుగారు యేం జోశారు ?

ధర్మరాజు మా పెదనాన్న నన్ను పంపాడు వారిని పిలిపుని వారు వచ్చారు అంతా మాశారు తెల్లమొహం వేశారు “కలయో వైష్ణవ

మాయయో” అన్న పద్యం హాడ్డునికి సిద్ధమయ్యారు “అదేదీకాదు మహోపభూ, అస్తుదాదుల తపశ్చక్తి” అన్నారు మా పెదనాస్నగారు అప్పుడు “ఈ భూమంతా మీరు తీసుకుంటే మాకు మిగిలేది యేవిటండీ” అన్నారు రాజుగారు అప్పుడు మా పెత్తంటడిగారు, “మడి మాన్యలపై మమకారంగలవారికి గాని మా కెందుకండి యా భూమి? కావాలంటే కలపవట్టం నాబెయ్యనా మా దొడ్డో?” అనీ, అయితే మీ మనస్సిన నొప్పుకండా, ఒక పందుంభూమి తీసుకుంటాలండి, అని రాజుగారిను వూర్కొర్కెబెట్టారు ఆయనే ఆ రోజుల్లో - సీమదొర, గవర్నరు - ఆ గవర్నరకు ప్రాణరక్షణ చేశాడు చేస్తే “మిస్టర్ థర్మరాజ్, ధ్వాంక్య వెరిమన్” అని షైక్షపోండ్ చేసి పారేళారు

హరిశ్చంద్రుడు మర్చిపోయి నీ పేరు పెట్టావేమిటి మీ పెద్దనాస్నగారికి యిందులో పారపాటున?

థర్మరాజు : హరాత్తుగా నిద్రలో లేపి పలకరించినా మన కసత్యంరాదు మా పెదనాస్నగారి పేరు నాకు పెట్టారు ఆ గవర్నరు కథేచిటంకే

* * * *

చూశారా వాళ్ళధోరణి రండి ఇకచాలు, మనం వెడదాం వాళ్ళని మనం నమ్మిం, వాళ్ళ ఒకళ్ళ నొకళ్ళ నమ్మిరు కాని వాళ్ళవల్ల ఎవళ్ళకీ చికుర్కలేదు వాళ్ళతో కూమంటే మనకు ఉఁసుపోతుంది ఎప్పుడేనా చిక్కొస్తేమాత్రం వాళ్ళకే వస్తుంది, తోడేలు గొల్లపిల్లవాడు కథలోలాగ

ఎప్పుడు వాళ్ళని నమ్మాలో తెలియదు కాదూ ఘరి? మొత్తంమీద అసత్యం తోడేలు

ఒకాయన పెద్యం చేస్తాడు మహో గట్టివాడు అతని మందు జబ్బు కుదర్చడంలో ఎంత అమోఫుంగా పనిచేస్తుందో, అతని

సంబాషణలో కథలు రోగికి అంత ఉల్లాసం కలిగించి ఆ మందుకి తోడ్పుడుతాయి అతనితో ఉండి ఆకథలు వింటూంటే రోగం రాదనిపిస్తుంది ఎటోచీ వింటున్నప్పుడు మనం నమ్మనట్టగానీ, నవ్యతూన్నట్టగానీ మొహం పెట్టకూడదు ఇందూకా విన్న సంబాషణలో పదిహేను వందల ఎకరాల రాతినేల ఒకరాత్రికి రాత్రి దయ్యాలు చదునుచేసి మాగాణి గా మార్పిన కథ ఆ బిషగ్యర ప్రోక్టమే అంటే వారు సెలవిచ్చిందే వేసవి కాలపు ఎండకథలు కూడా ఆయనవే ఆయన్ని మించినవాడున్న డోకాయన పులిమీదపుట్టి యుద్ధం రోజుల్లో ఆయన చెప్పేవాడూ, హిట్లర్ కి మూడు రహస్యాయుధాలున్నాయనిన్ని, అందులో ఒకటి తనకున్నా తెలుసునన్ని, అది “ఫాం” అని నడుచుకుపోతూ అన్నిటినీ పిండిచేనే కొండ అనిన్ని, పర్వతాల రెక్కిలు ఇంద్రుడునరికేస్తున్నప్పుడు ఎక్కుడో దాక్కుని దాటుకువచ్చిన బాపతనిన్ని

ఓ చిన్న కథ ఆయన చెప్పింది

“దిష్టైబోమ్మలు కట్టరండీ పాలాల్లో, కాకులూ అవీ వాలి ధాన్యపు గింజ లెత్తుకపోకుండా వోసారి ఆ దిష్టైబోమ్మకుకూడా కాకులు లొంగక పోతే, వో రాత్రికి రాత్రి జపం చేసి మంత్రించి వో బోమ్మను కట్టాను అది కట్టాక హడలిపోయి కాకులు అదివరకు కరుచుకుపోయిన గింజలన్నీ పట్టుకొచ్చి అంతదూరాన్ని గట్టులాగపోసి వక్కొపోయాయి ”

ఏదో ఇందూకటివాళ్కి, హరిశ్చంద్రుడనీ, ధర్మరాజనీ వేర్లు పెట్టుంపెడితేయేం? మనం అందరమూ దేవుశ్వరీ మహాత్మలవీ వేర్లు పెట్టుకోవడంలేదూ?